

REPRODUCEREA OPRITĂ.

Universitatea națională a Daciei Superioare.

Părerii propuse public Marelui Sfat Național al Românilor din Ardeal, Banat și Țara Ungurească.

A. Motivare.

Infăptuirea unirei politice a tuturor Românilor, într'un singur stat național, cere — ca răscumpărare a supărării ce le-o facem vecinilor, prin însăși existența noastră latină în mijlocul lumii lor *slavo-turanice* — înflorirea unei culturi de caracter nu numai național-etnografic, ci și internațional-civilizator. În acest chip existența noastră în Răsăritul adversar nouă va interesa solidar și pe toate națiunile luminate și puternice ale Apusului.

Astăzi, când în locul instituțiilor de cultură superioară ale dușmanilor noștri din Ardeal, ori Bucovina, noi vrem să întemeiem așezările noastre de muncă spirituală, creatoare de valori culturale universale, se impune ca fiecare dintre cei ce au gândit ceva în această direcție să-și spună părerea, spre a se pune la cale ceva bine alcătuit, trainic și lipsit de vechile păcate ale vieții noastre publice și naționale.

Aceasta cu atât mai mult cât nu ne este iertat ca desființând ce era la adversari, noi să înființăm ceva de natură și putere inferioară. Cererea vremii e ca noi să venim cu ceva superior nu numai propriilor noastre așezăminte din vechiul regat, ci cu ceva mai presus și de organizația de până acum a adversarilor noștri.

În special în ținutul românesc dintre Carpați și Tisa acum întâi se întemeiază o instituție superioară românească de cultură generală și, dacă e lucru firesc ca toți să se gândească la reproducerea încă într'un exemplar a tipului de Universitate din România veche, aceasta nu înseamnă că gândul cel mai bun ar fi acesta. O atare procedură ar fi, credem, pentru cultura superioară a neamului nostru o scădere, iar față de streini o înfrângere. Nivelul educativ, moral și social-cultural al Universităților din România veche are însuși nevoie imediată de ridicare, personalul educator e slăbit și turburat de politica de partide (sunt de pildă persoane, care pe sprijin politic au ajuns în corpul universitar, fiind nedemne de această situație), înfățișat organizarea tehnică, științifică și didactică e așa de regretabil rămasă în urmă, iar cea socială aproape neexistentă, încât o înființare a Universității din Dacia Superioară după chipul și asemănarea celor din Dacia Inferioară și ocuparea a locurilor de profesori cu docenții și profesorii actualmente oficial consacrați ca titulari în cele două universități cisalpine, fără un criteriu ideal de alegere, în afară de consacrară arătată, ar fi o mare greșală.

Dimpotrivă, noua universitate ar trebui să se inspire dela tipurile cele mai înaintate de universități europene și ame-

ricane, ar trebui să-și recruteze personalul pe baza unor principii superior științifice și etice, firește nu cu excluderea persoanelor utilizabile din cele două universități din vechiul regat, dar în linia întâia din întreaga mulțime a intelectualității române trans- și cisalpine, pe baza unui contract moral între noua universitate și noii ei membri, încheiat în vederea aplicării unor principii călăuzitoare ca acelea din statutele ce urmează aici, firește, ca o simplă părere personală, *exempli gratia*.

B. Statute și principii.

Se înființează pe ziua de 1 Octombrie 1919, cu sediul în Cluj, deocamdată în localul fostei universități maghiare, iar mai apoi și în numeroase clădiri proprii, ridicate după planuri speciale, Universitatea națională a Daciei Superioare.

Scopul acestei universități este întreit :

1° De a da absolvenților școalelor de caracter secundar cultura specială literară—pură și aplicată,—științifică—pură și aplicată,—artistică—pură și aplicată,—teologică—de diferite confesiuni,—tehnică, juridică, medicală, agricolă, forestieră, minieră, social-politică, social-economică, administrativă, industrial-comercială, financiară, cooperativă și jurnalistică.

2° De a forma caractere printr'o educație specială în institute de viață socială universitară, și de a da o concepție despre lume unitară, etic-națională, tuturor membrilor ei, fără deosebire de specialitate, origine ori confesiune.

3° De a promova literele, artele și științele — pure și aplicate — prin activitate originală, creatoare de valori nouă spirituale, atât a profesorilor cât și a studenților, în mari institute de aplicare, cercetare și lucru personal, înzestrate după toate progresele actuale ale tehnicii atelierelor, institutelor, seminariilor, laboratorilor, bibliotecilor, clinicilor, etc., universitare și particulare, europene și americane.

Universitatea va fi instituție națională deplin autonomă, după modelul Academiei Române combinat cu al universităților americane. Statul va avea numai dreptul de control moral, întrucât va plăti pe profesori și va da o subvențiune anuală fixă, generală, care va fi apoi repartizată de organele independente ale Universității între diferitele ei institute.

Universitatea își cheamă și își alege singură personalul ei, își administrează singură fondurile, își face singură publicațiile, acordă burse, misiuni, după cum crede ea mai bine.

Universitatea e persoană morală și ca atare posedă avere personală pe care și-o administrează singură — întocmai ca Academia Română — fără amestecul nimănui.

Universitatea având ca unul din scopurile ei principale înalta educație etică a membrilor ei, adoptă principiul englez, combinat cu cel american, al internatului liber, atât pentru profesori cât și pentru studenți. Pentru cazul că principiul internatului liber nu ar da roade, profesorii și studenții preferind a trăi în locuinți particulare și deci a continua actualul particularism și aneticism, care duce la pulverizarea energiilor naționale și la demoralizarea tinerimei, se va aplica, prin abatere dela principiile extrem-democratice, internatul obligatoriu.

Pentru a forma, nu ciclopi, ci oameni deplini, cu o cultură armonioasă în toate direcțiile, Universitatea adoptă principiul englez al bipartiției în *colleges* și *University* cu *fellows* și *regii professores*, dar însușându-i cu totul alt spirit. Anume, studenții aceleiași specialități sunt organizați într'un *colegiu*, care la rândul lui e subîmpărțit în secțiuni, cât mai numeroase, spre a permite cea mai ascuțită specializare. Dimpotrivă însă, ori ce student dintr'un colegiu — cu titlul latin: *alumnus* — spre a fi recunoscut ca student — *studiosus* — trebuie să fie membru al Universității, adică să urmeze la buna lui alegere, anumite cursuri de caracter general: literar, filosofic, artistic ori științific.

Pentru ușurarea procedării se prevăd ca obligatorii pentru obținerea primului titlu academic — acela de *magister* (*artium*, *legum*, *scientiarum*, *medicinae*, *technicae*, etc., etc.) cel puțin trei ani ca *alumnus* al unui colegiu și cel puțin doi ani ca *studiosus* al Universității, în total cel puțin patru-cinci ani de frecventare (al treilea an ca *alumnus* putând fi făcut și simultan cu primul ca *studiosus*).

Colegiile nu sunt însă numai școli speciale de instrucție ci și mari laboratorii de educație etică, națională, civică, estetică, etc. *Președintele* unui colegiu va fi întotdeauna un profesor cu vastă experiență filozofică și practică a vieții, general-omenesci și naționale. Deasemenea educația igienică și sportivă e tot în grija *colegiilor*.

Acei studenți și în special *magistri* (*artium*, etc.) cari arată în litere, arte, științe ori filozofie, drept, sociologie, etc., etc., aptitudini și talente creatoare, sunt *chemați* (nu: se înscriu) în Institutele Universității ca membri ai lor și acolo, cu titlul de *scholares*, lucrează pentru promovarea gândului omenesc sub conducerea și alătura de *professores regii*, șefii institutelor. Prima lor lucrare originală mai importantă le dă dreptul de a fi proclamați *doctores* în specialitatea lor. Doctoratul lor fiind din punct de vedere practic o demnitate cu cele mai însemnate și mai pline de răspundere urmări, el nu se va acorda decât cu cea mai mare luare aminte, atât la meritele științifice cât și la cele etice și sociale ale candidatului.

Universitatea deci se împarte din punctul de vedere al educației științifice și speciale, în Colegii, — din cel al educației generale și etice, în Facultăți, — iar din cel al promovării științei, artei și filozofiei, în Institute. Cele trei feluri de ramuri ale Universității sunt autonome unele față de altele. Interesele lor reciproce sunt apărate în senatul *Universității* de reprezentanții lor legali: *Președinții Colegiilor*, *Decanii Facultăților*, *Maestrii Institutelor*.

Se prevăd în Universitatea națională a Daciei Superioare deocamdată următoarele colegii (altele se vor înființa pe măsură ce donațiunile particulare și publice făcute Universității o vor pune în stare de a înființa catedre, institute și organizații nouă, cari, firește, fiecare, vor purta, întotdeauna numele donatorului):

1) Colegiul umanistic, ocupându-se cu studiile clasice: filologice, istorice, artistice și filozofice.

2) Colegiul literar, ocupându-se cu filologia, istoria și estetica limbilor și literaturilor mai nouă.

3) Colegiul istoric.

4) Colegiul artelor plastice și de aer liber (pictura, sculptura, arhitectura, arta spațiului, ornamentica, arte industriale, arte decorative).

5) Colegiul muzicii sacre și profane și al artelor scenice.

6) Colegiul științelor naturale și geografice.

7) Colegiul științelor fizice și matematice.

8) Colegiul agricol.

9) Colegiul viticol și horticol.

10) Colegiul forestier și al apelor.

11) Colegiul carierelor și minelor.

12) Colegiul chirurgical.

13) Colegiul medical.

14) Colegiul farmaceutic.

15) Colegiul veterinar.

16) Colegiul pedagogic, ocupându-se cu pregătirea profesorilor de caracter secundar, atât de partea literară și științifică, cât și de cea tehnică ori profesională.

17) Colegiul științelor sociale și juridice.

18) Colegiul științelor administrative și de stat.

19) Colegiul științelor economice și financiare.

20) Colegiul științelor politice și militare.

21) Colegiul comercial-industrial.

22) Colegiul cooperativ și comunist.

23) Colegiul jurnalistic și publicistic.

24) Colegiul inginerilor de îmbunătățiri funciare.

25) Colegiul inginerilor mecanici, electrotehnici și ai instalațiilor de igienă publică.

26) Colegiul inginerilor civili.

27) Colegiul inginerilor navali.

28) Colegiul inginerilor industriali.

29) Colegiul filosofic.

30) Colegiul teologic (atâtea secțiuni câte confesiuni).

Aceste colegii sunt a se subsuma următoarelor Facultăți, cari sistematizează principiar, a. științific și b. ca concepție despre lume, în cursuri de caracter general și sintetic, cunoștințele izolate, speciale și tehnice, predate în colegii:

1) Facultatea de Litere și Arte, subsumând colegiile 1—5.

2) Facultatea de științe naturale, subsumând colegiile 6—15.

3) Facultatea de științe sociale, subsumând colegiile 16—23.

4) Facultatea tehnologică, subsumând colegiile 24—28.

5) Facultatea filosofică și teologică subsumând colegiile 29—30.

N. B. Spre deosebire de toate celelalte colegii, colegiul filosofic nu admite în sânul său decât *magistri* ai uneia din cele 29 de grupe de discipline, predate de colegiile celelalte.

Titlul de magister, într'una din grupele de discipline care dau numele colegiilor, se dă pe baza unui examen trecut înaintea Facultății din care face parte colegiul.

N. B. În filosofie nu se poate da decât titlul de doctor, precum s'a văzut mai sus.

Titlul de *magister* se dă pe latinește potrivit numelui colegiului din care respectivul *studiosus* a făcut parte ca *alumnus*: M. L. A. (magister litterarum antiquiorum), etc.

Practic, titlul de *magister* e echivalent cu cel de licențiat sau doctor din regatul vechiu.

Se dă deocamdată puțința de lucru (până la alte donațiuni) în următoarele institute:

A) Cele existente pe lângă fosta universitate maghiară de tip vechiu, adap-

tate la noul nostru program universitar.

B) În următoarele:

1. Institutul archeologic.

2. Institutul filologic.

3. Institutul istoric.

4. Institutul filosofic.

5. Institutul geografic-morfologic.

6. Institutul geografic-uman, etnografic și etnologic.

7. Institutul de estetică socială.

8. Institutul sociologic și politic.

9. Institutul juridic.

10. Institutul economic și financiar.

11. Institutul ameliorărilor și invențiilor tehnice.

12. Institutul ameliorărilor și invențiilor agricole și industriale.

Profesorii universitari sunt de trei feluri: *regii*, *honorarii*, *adiutores*. Retribuțiile lor inițiale sunt de 1000, 800, 600, la care se adaugă gradațiile ca în regatul vechiu, iar până la clădirea localurilor care ca la Oxford și Cambridge, ori în America, să dea locuință în Universitate, și un plus pentru chirie ca în vechiul regat. În afară de aceste retribuții, Universitatea acordă din fondurile ei suplimente acelor profesori distinși pe care ea îi cheamă dela alte Universități, oferindu-le nu numai condiții morale dar și materiale superioare, și acelor profesori ai ei, cari prin munca, talentul lor didactic, ori geniul lor creator, aduc înaintare sau renume Universității din Dacia Superioară.

Principiar, înaintarea profesorilor e aceeași: chemați ca *adiutores* la Colegii, ei înaintează acolo sau în Facultăți ca *honorarii*, pentru a ajunge în Facultăți sau, în sfârșit, în Institute, *regii*.

Un *maestru* de institut nu e obligat să facă și cursuri în *Facultate*, ci el își împlinește misiunea sa de *professor regius* chiar și numai prin lucrul său în Institut, unde, în locul prelegerilor, el are la ore fixe *colloquiile* cu *scholares*, cu cari lucrează.

Maestrul își poate atașa ca asistenți alți

profesori. Ei însă sunt datori să lucreze și în colegiul sau facultatea de unde au fost chemați.

Dimpotrivă, date fiind grelele ocupații și marea răspundere pe care o au președinții colegiilor și decanii facultăților, cari răspund de întreaga pregătire intelectuală și etică a studenților instituțiilor lor, ei sunt liberi să facă sau nu prelegeri în timpul prezidenției sau decanatului lor. Retribuția lor nu devine nici mai mare nici mai mică față de titlul lor profesoral inițial, afară de cazul că ei dau o contribuție prea importantă de muncă sau studii nouă, și atunci firește sunt răsplătiți cu suplimentele indicate mai sus.

Directiva spirituală și controlul superior intelectual, moral și metodic, îl are rectorul Universității, care urmărește pas cu pas progresele ori regresele făcute, propune măsuri de îndreptare, etc., etc. El este părintele spiritual al Universității. În sarcina sa el este ajutat de senatul Universității, compus din președinții colegiilor, decanii facultăților și maeștrii institutelor; în anume cazuri se adaugă câte un delegat ad-hoc din fiecare colegiu și facultate pentru chestiunile de: 1° reorganizare; 2° chemări de personal; 3° pedepse aplicate profesorilor; 4° acceptări și destinări de donațiuni.

Directiva materială și controlul fondurilor și instituțiilor economice și gospodărești, luarea socotelilor, etc., o are prorectorul. El este gospodina Universității—ca locotenentul de vas—și este asistat de un colegiu decinci *curatores*—aleși—câte unul de fiecare Facultate. El este responsabil de gestiunea sa în fața rectorului, asistat de senatul simplu.

Rectorul, prorectorul, curatorii, decanii, președinții, sunt aleși pe un singur an; ei pot fi însă continuu realeși, dacă gestiunea lor se dovedește prosperă pentru Universitate. Maeștrii institutelor sunt dela început aleși ca șefi de lungă durată. În orice caz e de dorit continuitatea cât mai îndelungată a funcționării demnitarilor universitari, pentru ca Universitatea ce

se înființează acum să-și creeze o tradiție sănătoasă, pe care apoi diferitele schimbări de persoane să n'o mai poată primejdui. Deaceca e de recomandat la primele alegeri ce se vor face, o cântărire foarte atentă a aptitudinilor candidaților.

Universitatea își are editura ei proprie organizată cât mai complet, în toate direcțiile artei tipografice. Curator de drept al activității spirituale a editurii și cu drept de veto e rectorul. Curator cu drept de veto al activității materiale a editurii e prorectorul. Director al editurii e un magister sau doctor, specialist în publicistică și jurnalistică.

Toți profesorii și toți studenții sunt în principii interni. La început se vor permite însă, probabil în cea mai largă măsură, din cauza lipsei clădirilor, abateri dela acest principiu; pe măsură însă ce vor fi clădiri, principiul se va aplica cu cea mai mare strictețe. (Vezi mai sus).

Colegiile, Facultățile și Institutele dau instrucția pentru ambele sexe deopotrivă. Pentru partea educativă însă (în internate) paralel cu colegiile masculine, se vor înființa altele feminine, adaptate nevoilor spirituale și sociale ale femeiei, și având în Facultăți și Institute o continuitate teoretică a chestiunilor și disciplinelor specific feminine, în legătură cu rolul special al femeiei în societatea contemporană. Coeducația în colegii este exclusă, din motivul firesc de a păstra neatinșă delicatețea sufletului femeiesc, altfel ușor trivializabil printr'un contact prea continuu cu sexul opus, mai brutal și mai nesimțitor prin însăși firea lui.

E de dorit ca pentru principalele ramuri ale vieții sufletești și ale ocupațiilor practice feminine, să pornească chiar dela început — iar nu abia mai târziu — a funcționa colegii feminine alături cu cele masculine.

Profesorii în colegii, facultăți și institute, pot fi fără deosebire bărbați sau femei, atât la studenți cât și la studente.

Deasemenea au dreptul profesorii-femei a fi aleși în orice demnitate universitară.

Se va tinde la așezarea colegiilor și dacă se poate a întregii Universități, cu toate clădirile ei de cursuri, institute, locuințe și internate, afară din oraș, amenajându-se lângă râu un mare parc englez, în care clădirile să constituie nu un bloc, ci pavilioane izolate prin spații mari și vegetație bogată.

Universitatea se administrează pe ani școlari: 15 August—15 Iunie. Fiecare an școlar se deschide festiv în ziua de 1 Septembrie dimineața cu o cuvântare de caracter original, filosofic, literar sau științific, a Rectorului. În aceeași zi, după amiază, aceeași solemnitate se face de colegiile unite în Facultăți și de Institute.

Universitatea își dezvoltă activitatea științifică pe semestre: de toamnă, dela 15 August—15 Ianuarie, și de primăvară, dela 15 Februarie—15 Iunie.

Cursurile încep — sub sancțiune — cel mai târziu la 1 Septembrie și 1 Martie al fiecărui semestru.

Fiecare profesor e dator cu cel puțin 6 ore de curs și cel puțin 4 ore de exerciții practice săptămânal. Senatul sub președinția rectorului priveghează și pedepsește abaterile dela această datorie.

Un profesor e dator, în limitele cunoștințelor și talentelor sale, a servi Universității cele 10 ceasuri săptămânal, oricum și oriunde ar dispune Senatul, după prealabila cercetare a nevoilor Universității. De pildă: același profesor poate fi obligat să lucreze: două ore într'un colegiu, două în altul, două în Facultate, două ore de exerciții practice elementare în colegiu, două ore de lucru superior științific ca asistent într'un institut, etc.

Planul de cursuri și orarul universitar al fiecărui semestru se fixează la sfârșitul semestrului precedent într'o ședință a *marelui consiliu*, la care iau parte toți profesorii din întreaga Universitate. La acest consiliu profesorii iau la cunoștință planul general de lucru al Universității alcătuit de rector și se supun arbitrajului lui în caz de conflicte de orar ori materii între colegi.

Profesorii sunt invitați a institui între ei o alternare de prelegeri în materiile înrudite, făcând fiecare la rând prelegerile celuilalt, pentruca astfel ei să-și păstreze totdeauna yiu un orizont cât mai larg.

La sfârșitul aceleiași ședințe a *marelui consiliu* se proclamă în chip sărbătoresc, de față fiind și câți mai mulți studenți, pe rând, toți *doctorii* din semestrul isprăvit.

În cel mult două săptămâni dela încheierea oficială a semestrului, directorul editurii Universității e dator să scoată în public și să trimeată pretutindeni *Planul de lucru și prelegeri* al Universității pe semestrul următor.

Președinții colegiilor, decanii facultăților și maestrul Institutelor sunt răspunzători față de rector de neglijența membrilor instituțiilor lor în darea la vreme a materialului necesar *Planului*, în mâinile *secretarului marelui consiliu*, care aranjează tot pentru publicare și predă spre executare directorului Editurii.

C. Viața în colegii.

Nu există prelegeri decât dimineața dela 8 până la 1. Toate orele de după masă sunt rezervate higienii, sporturilor, anchetelor sociale, operelor de extensivitate universitară, experiențelor în ateliere și fabrici, lucrărilor în laboratorii, biblioteci, seminarii, institute, etc. Orele de seară sunt rezervate vieții sociale a studenților și studentelor. Diferitele colegii organizează seri de muzică, de artă scenică, de poezie, etc., etc., fac conveneri de caracter deliberativ, fac întreceri de caracter oratoric, etc., etc. Culcarea e la 11, scularea la 7. Masa de amiază la 1, cea de seară la 8.

O mare atenție dau toate colegiile fără deosebire curățeniei, sănătății și voiniciei trupesti. Se admit însă numai sporturi estetice; cele brutale sunt excluse. Fiecare colegiu își va avea un *comandant* al sporturilor.

Bibliotecile colegiilor trebuie să fie autonome unele față de altele, chiar dacă o carte ar trebui cumpărată de 30 de ori pentru cele 30 de colegii.

Dormitoriile se vor distribui după întovărășirea firească a *alumnilor*. Cei ce sunt mai înrudiți sufletește își aleg dormitoriul lor, firește cooptând ei cu majoritate pe ceilalți până la numărul fix de paturi.

Relațiile cu profesorii înlăuntrul colegiilor sunt în cel mai larg spirit camaraderest. Sunt condamnate orice saluturi și onoruri rigide dela *alumni* la *magistri* și orice morgă și asprime dela *magistri* la *alumni*.

În afară de motive binecuvântate, profesorii cu familiile lor iau masa în comun cu alumnii. Tonul ce domnește e acela al unei societăți distinse: conversația — ușoară — nu devine niciodată trivială, sentimentele unora față de alții, sunt de cea mai perfectă stimă reciprocă.

Viața socială în colegii are ca scop ultim formarea de oameni armonioși: frumoși nu numai trupește și intelectual, ci și etic și estetic. În special educația etic-națională și estetic-națională va fi urmărită prin conversații și discuții libere, academice și peripatetice, în după amiezile frumoase și în serile cu lună în marele parc al universității, unde profesorii și studenții grupe-grupe, după afinitățile electivă, care se vor fi creat între ei, vor căuta să-și lămurească rostul vieții individuale, sociale și naționale.

Studenții săraci nu vor fi pomanagii statului ori ai instituțiilor, ci ei își vor câștiga, ca în Universitățile americane, singuri existența, studenții cu dare de mână plătind la case taxe speciale pentru serviciile făcute de colegii lor mai săraci (servitori nu vor exista afară de bucătarii și rânđașii de gunoae și curățenie): pentru meditațiile date de cei săraci celor bogați, iarăși se vor vărsa la casă taxe în folosul lor și, în sfârșit, studenții săraci, pentru lucrările frumoase pe care le-ar face ca membri ai institutelor prac-

tice vor căpăta premii. Cu taxele în socoteala lor și cu premiile ei își vor plăti — măcar în parte — întreținerea. Studenții cu dare de mână, care ar îndrăzni să fie necolegiali cu studenții săraci cari îi servesc, ca și cei săraci, dacă s'ar arăta servili ori lipsiți de caracter, vor fi imediat eliminați din Universitate.

Colegiile ca corpuri constituite au dreptul de a primi dela oamenii și instituțiile cu simpatie pentru ele atât bani cât și alimente de tot felul, pentru întreținerea studenților. Studenții cari cu rândul se vor ocupa cu economatul vor ține registre regulate de numele donatorilor și de cele donate, din care se vor publica de președintele colegiului extrase cu mulțumiri la sfârșitul fiecărui an școlar.

Așa cum rectorul e părintele spiritual al Universității, președintele e al Colegiului. Prorectorului îi corespunde în colegiu secretarul.

Secretar ar fi, firește, unul dintre profesorii *adiutores*. Căci universitatea nu cunoaște nici funcționari, nici servitori, ci numai *magistri* și discipuli în perfectă confraternitate socială și de idei.

Colegiile cari compun o facultate vor avea grijă în alcătuirea orarului lor să lase pentru cursurile generale ce se țin la Facultăți, interesând mai multe colegii dintr'odată, ori chiar pe toate, aceeaș oră disponibilă, pentruca toți alumnii ori studenții să poată fi prezenți acolo.

Alumnii cari au făcut cu succes trei ani în Colegiu și pe baza unui examen au trecut în Facultate, rămân cu viața socială tot în Colegiu, ca *studiosi* și iau parte facultativ la întreaga viață socială a colegiului, întrucât firește ocupațiile lor speciale din facultate le permit.

Examenele de absolvire a colegiilor se dau înaintea Facultății.

Colegiile se subîmpart în secțiuni, după nevoile metodice sau științifice ale colegiului.

Alumnii sunt total liberi în alegerea materiilor lor de studiu. Ei sunt numai obligați la un număr minim de cursuri:

două principale și două secundare. Se consideră însă ca o noțiu foarte rea lipsa de interes, facultativ, pentru alte materii și specialități.

Un alumn al unui colegiu poate urma gratuit și înscrie în caetul său de frecvență, cursuri în oricare alt Colegiu și — după absolvirea primilor doi ani de colegiu — în oricare Facultate.

Pentru obținerea unui titlu oficial el e însă dator a ține seamă de organizarea sistematică a instrucției pe specialități bine grupate în diferitele colegii și facultăți, organizare pe care el nu o poate răsturna decât în cazul dovedirii unor aptitudini excepționale, arătând că stăpânește bine un minim de trei specialități principale și trei specialități secundare, disparate. Ca răsplată pentru meritele lui i se acordă însă atunci două magisterii dintr'odată, la libera lui alegere (în legătură cu materiile din cari a dat examen).

Orice *studiosus* are dreptul de a lucra în institut sub privegherea profesorului său de Facultate. Lucrările sale sunt valorate — întrucât firește nu revelează o genialitate precoce — ca simple exerciții. El nu e un *scholaris*, ci încă tot numai un *studiosus*.

În colegiile feminine, oricare ar fi specialitatea lor, se va da în orele de după masă o atenție specială rolului etic și estetic, social, al femeii. Se va face o înțeleaptă luminare sexuală a sufletului femeesc, se vor da noțiuni de eugenică și se va face o combatere sistematică a prejudecăților obscurantiste familiare și sociale, cari dau femeia rămasă copil în ghiarele bărbatului bolnav și stricat, fără puțință de apărare ori reacțiune.

Colegiile masculine și cele feminine vor institui jurii comune de onoare pentru pedepsirea studenților de ambele sexe, cari se vor fi arătat comuni, brutali ori cinici în relațiile sociale și în întâlnirile dintre cele două sexe. Aceleași jurii vor proclama în public meritele acelora cari vor fi dovedit un cavalerism în a-

devăr vrednic de imitat, fie în lăuntru colegiilor, fie mai ales în viața extra-universitară, de binefacere și luminare socială întreprinsă de studenți în opera de extensiune universitară printre lucrători și țărani.

Căsătoriile între studenți și studente încă din timpul studiilor nu sunt interzise. Ei sunt însă obligați imediat ce relațiile lor au devenit de natură sentimentală, să părăsească chiar dinnainte de căsătorie, colegiile din cari fac parte, luând locuință în oraș și participând mai departe ca externi la lucrările și reuniunile colegiilor și facultăților.

Chestiunea funcționarilor și servitorilor și a studenților sărace în colegiile feminine se rezolvă identic ca în colegiile masculine.

D. Vieța în Facultăți.

Dacă în colegii punctul de greutate se pune pe instrucția solidă în specialitățile alese de fiecare și pe educația sănătoasă trupească, etică, socială și națională, în facultăți principala atenție e îndreptată asupra formării mentalității științifice și filosofice a viitorilor cetățeni. Deoparte cursurile trebuie să dea ultimele rezultate de caracter general obținute de cercetările contemporane, trebuie să fixeze curentele de idei, mereu în prefacere în fiecare știință, trebuie să dea studenților legătura organică dintre diferitele specialități înrudite (aici diferitele cursuri comparate: literatură, artă, știință), — de altă parte cursuri de filosofie generală, teoretică și practică, la îndemâna tuturor studenților, fără deosebire de specialitate, au a da puțință formării în sufletul fiecăruia a unei idei clare despre sensul vieții (individuale, sociale, naționale și universale), iar de alta a unei concepții despre lume bine definite — firește în deplina libertate a alegerii (realiste, idealiste, estetice, teologic-atice, etc.).

Firește că o atare înțelegere a rostului

Grigorescu

ȚĂRĂNCUȚA

(Desen)

facultăților nu se mai poate împăca cu străvechea clasificare a științelor și cursurilor după puncte de vedere aristotelic-scholastice. Atât numele cât și conținutul și spiritul disciplinelor va fi altul. Dacă de pildă în colegii se va admite o împărțire a materiilor după conținutul lor: limbă latină, limbă greacă, gramatică, metrică, istorie romană, etc., în facultăți nu vor fi decât catedre și cursuri de *cultură antică*, de *cultură medievală*, de *literaturi comparate*, de *evoluție biologică*, etc., etc.

Studentii ale căror aptitudini spirituale se vor arăta cu totul neadaptabile unui atare țel al culturii generale, vor fi îndreptați spre facultățile *technice* spre care ei vor arăta mai multă pricepere ori simpatie. Plecând dela principiul că nicio inteligență omenească, oricât de modestă, nu poate fi total inutilizabilă pentru scopurile societății, profesorii vor avea grijă încă din colegii, dar cu atât mai mult în facultăți, ca făcând deaproape cunoștință cu fiecare dintre elevii lor să descopere și să trezească în fiecare scântea activă, care nu poate lipsi în niciun suflet omenească, dar care trebuie trezită: prin iubire și muncă. Seminariile, laboratoriile, atelierile (vezi mai jos), de pe lângă fiecare catedră vor da tocmai prilejul acesta, de a deștepta și pune în acțiune diferitele aptitudini *reale* din sufletul studenților mai puțin înzestrați ca gândire filosofică. Astfel se va socoti ca un deosebit merit, transformarea (prin o atare influențare iubitoare) unui student mediocru ori nul la litere ori arte, într'un excelent sau mulțumitor student la științele naturale ori sociale, sau invers.

Ca și în colegii, relațiile dintre profesori și studenți în facultăți trebuie să fie pătrunse de cel mai sincer spirit de camaraderie și interes *reciproc*. Facultățile trebuie să fie largi confraternități într'o mare ordine de idei, în care studenții și profesorii la un loc să socoată ca o datorie de onoare promovarea practică și teoretică a grupului de discipline cari

compun Facultatea, fie în totalul lor, fie, pentru cei mai puțin înzestrați filosofic, în disciplinele ei generale — subdivize.

Supremul scop științific și practic al tuturor Facultăților, va fi însă aplicarea la realitatea socială și națională românească a tuturor rezultatelor obținute de cercetarea general omenească, și în special a umanității celei mai înaintate în civilizație, în ce privește curentele de idei nouă, ori activitatea de ordin material.

Alături de studiile aplicate la bogăția națională — ca realitate economică — vor trebui să stea cursurile teoretice și exercițiile practice cu privire la sufletul național și evoluția lui — în artă, știință, filosofie, tehnică, etc. Pentru întâia dată vor fi deci instituite prelegeri, d. p. despre *mythologia*, *ornamentica*, *etica*, *poesia*, *știința populară* — română, — ori despre istoria filosofiei, artei, științei, tehnicii române, culte, — etc.

În sfârșit toate Facultățile, fără deosebire, vor accentua, în ocazii zolate ca și, mai ales, în prelegeri sistematice, caracterul romanesc al ființei noastre cultural-superioare și vor arăta necesitatea organică a rivalității spirituale dintre noi și vecinii slavi cari ne impresură de toate părțile. Se va ține — fără șovinism — întotdeauna viu spiritul de solidaritate istorică și internațională cu lumea romanescă din care facem parte și se va căuta o fructificare pe toate căile a aptitudinilor noastre deosebitoare față de vecinii germani, o caracterizare din ce în ce mai pregnantă a însușirilor noastre originale, astfel în cât în concertul universal al culturii omenești, nota noastră deosebitoare să reiasă cât mai clară, cât mai armonioasă și cât mai nobilă.

E. Vieța în Institute

nu are nevoie să fie descrisă aici mai în amănunte, ea având a fi din punct de vedere tehnic aceeaș ca în toate institutele din lumea cultă, iar din punct

de vedere filosofic-social și național inspirată de aceleași principii conducătoare ca cele descrise mai sus pentru facultăți.

F. Seminarii, laboratorii, ateliere.

Pregătirea tehnică a specialiștilor se face în Universitatea națională a Daciei Superioare în următoarele institute anexe.

Fiecare Colegiu își are, după specialitatea lui, *proseminariile, laboratoriile elementare* sau *atelierele de începători* respective.

Fiecare Facultate își are *seminariile, laboratoriile, clinicele, atelierele, ori câmpurile sale de experiență*.

Fiecare Institut își are departamentul său de: I° *studii prealabile* și II° *descoperiri*.

Ierarhia practicanților din cele trei stadii de activitate științifică primează ierarhia din cele trei departamente ale Universității: un *alumnus* devine *studiosus*, și un *studiosus* devine *scholaris*, numai după trecerea cu succes a probelor practice din institutele respective.

De aceea examenele date înaintea Facultății au a fi nu examene de memorie ori de retorică, ci de metodă și de activitate practică. Lucrările bune în proseminarii ori seminarii, de pildă, pot scuti de anume probe (nu de toate) de caracter pur teoretic.

G. Extensiunea universitară.

Se declară principiul solidară cu Universitatea națională a Daciei Superioare întreaga cultură socială a ținuturilor românești dintre Carpați și Tisa.

Toți reprezentanții culturii sociale (școli, biserici, muzee, biblioteci, teatre, societăți filharmonice, societăți științifice și literare, etc.) sunt de drept membri ai Universității naționale, în gradele ce li se vor conferi ca indivizi ori corporații de Senatul Universității (în forma lui cea

largă: vezi mai sus). Ca atare ei pot fi, pe baza activității lor în aceste grade, înalțați și distinși potrivit organizării centrale. De pildă, un învățător de sat e de drept *alumnus*; pe baza unei activități roditoare acasă și a urmăririi cursurilor de vacanță pe care le institue Universitatea, sau a cursurilor de extensiune ale aceleiași (vezi mai jos) el poate deveni *studiosus, magister, scholaris*, ori chiar *doctor*.

În acest fel întreaga lume culturală e direct interesată la bunul mers, și ia parte la activitatea Universității.

Fiecare colegiu stă în legătură de corespondență și personală cu toți cei a căror activitate e de domeniul lui. El le comunică și îi ține în curent cu toate progresele făcute în știința respectivă, îi convoacă la marile adunări și festivități, le trimite cărți și aparate—împrumut—din colecțiile lui, le răspunde la întrebările lor, etc.

Fiecare instituție culturală provincială se consideră de drept ca o ramură a Universității și îi cere acesteia personal de lucru, material de studii, sfaturi, instrucții, cursuri și conferințe speciale, acolo la fața locului, anchete generale și de amănunte, experiențe tehnice și sociale, etc.

Universitatea întemeiază în diferitele părți ale țării transalpine institute anexe ale ei potrivit cu necesitățile locale; de pildă, în regiunile industriale laboratorii de experiențe tehnice speciale regiunii, universități populare pentru lucrători, muzee și biblioteci industriale și de cultură popularizată, etc.; în regiunile miniere, instituții analoage; în regiunile agricole mari câmpuri de experiențe, laboratorii de chimie agricolă, cursuri și conferințe de iarnă pentru cultura generală, etc.

Universitatea întemeiază muzee, expoziții și biblioteci circulante. Întemeiază *cursuri și conferințe ambulante*, etc.

În toată această operă de extensiune universitară întregul corp central ia parte:

profesorii ca și studenții, deopotrivă. În special studenții sunt întrebuințați la igiena și politica culturală-socială a bărbaților, iar studentele la igiena și politica culturală-socială a femeilor.

Un comitet central pe lângă Universitate, avându-și localul său propriu: *Extensiunea universitară*, cu arhiva, biblioteca, materialul și personalul său, de profesori și studenți (după greutatea sarcinii ce o are fiecare) lucrează la centru, organizând întreaga activitate provincială, de vară și de iarnă, de zi și de noapte. Un număr de membri din provincie, egal cu numărul celor dela centru, sunt coopțați și lucrează în diferitele localități ca imputerniciți ai centrului. Ei sunt convoțați la centru individual sau colectiv, după caracterul chestiunilor în desbatere, ori decâte ori nevoia o cere.

Președintele *extensiunii universitare* nu este în mod obligator rectorul, ci poate fi și un alt membru de frunte al Universității, specialist, ori cu largi cunoștințe, în cultura socială.

Cursurile de iarnă (pentru agricultori, ingineri, etc.) ca și cele de vară (pentru funcționari, învățatori, etc.) nu se fixează într'o singură localitate, ci pe cât posibil, fiecare colegiu central emigrează în vacanțele universitare într'o anume regiune deosebită (dacă e posibil, mereu alta dela o vacanță la alta).

Sunt coopțați ca membri activi ai *extensiunii universitare*, toți acei învățatori, profesori, preoți, șefi de instituții culturale, cari au arătat talent, știință, activitate deosebită și Universitatea le decerne ca răsplată pentru activitatea lor social-culturală titlul de *magister* ori *doctor honoris causa*, care apoi le servește și practic la înaintarea în cariera lor specială.

Universitatea fiind democratică în întreaga sa alcătuire, toate hotărârile se iau pe bază de consilii și adunări a unui număr cât mai larg de membri, în special în ce privește *extensiunea universitară*.

Dealtăparte Universitatea nu înțelege

o nivelare la același tip a activității culturale. Dimpotrivă Universitatea va apăra în forma și ființa lor actuală (firește cu condiția modificării părților lor slabe), toate acele instituțiuni cari au un întreg trecut istoric în urma lor, ca de pildă școlile Blajului, diferitele societăți culturale și de teatru, muzee și biblioteci locale, etc.

II. Stipendii și misiuni în străinătate.

Universitatea va acorda, mai ales la început, un număr foarte mare de burse — studenților, magistrilor și doctorilor — și de misiuni — profesorilor și membrilor activi ai *Extensiunii*, pentru a face studii și cercetări la acele Universități și în acele instituții și institute streine, unde ramura respectivă de științe, arte ori tehnică a făcut cele mai mari progrese.

Deasemenea se va acorda din cinci în cinci ani câte un concediu de jumătate de an rând pe rând la grupe de profesori cari să meargă spre a-și reface și completa cunoștințele și lucrările lor proprii în țările în cari vor avea nevoie, păstrând în tot timpul concediului toate drepturile lor, ca și cum ar fi activi la postul lor central.

I. Politică și cultură socială și națională

Universitatea va întreprinde, în afară de lucrările ei științifice, pure și aplicate, o întreagă serie de publicații pentru lămurirea și conducerea curentelor de idei în direcția politice și igienei sociale, în direcția politice naționale și în direcția culturii sociale și naționale. Ea va alcătui pentru aceasta o mare arhivă de documente strânse de toți membrii ei, centrali și de extensiune, cu un biou statistic și bibliografic și o revistă lunară de politică și cultură socială și națională, în care va duce lupta cea mai activă pentru ridicarea etică și politică a valorii indivizilor din păturile de jos ale națiunii.

K. Publicații științifice.

Toate publicațiile de caracter literar, filosofic, artistic, istoric, științific, social și tehnic vor fi sistematizate de un *Comitet special al publicațiilor Universității*. Au dreptul de a publica pe cheltuiala Universității toți membrii interni și de extensiune (iuniori și seniori) ale căror lucrări vor fi socotite vrednice de această onoare în urma examinării de către secțiunea respectivă de specialiști ai Comitetului publicațiilor. Venitul net din vânzare va fi împărțit egal între Universitate și autor.

L. Misiuni și cercetări științifice în țară.

Universitatea va delega din sânul ei specialiști cari să cerceteze în lucrări și explorări speciale tot ce privește înfățișarea fizică și spirituală a patriei și națiunii noastre — firește—cu specială preferință în Dacia Superioară.

M. Jocurile olympice ale Universității.

Din trei în trei ani (adică tot al patrulea an numărând și pe cel cu jocurile) Universitatea va institui în vacanța de vară mari întreceri între toți membrii ei tineri și bătrâni, centrali și de extensiune, din întreaga Dacie, în care cei ce se vor distinge mai mult vor fi încoronați cu o simplă coroană de foi verzi, proclamându-se biruitori pentru timpul până la viitoarea întrecere.

La aceste jocuri partea științifică, tehnică și filosofică va fi manifestată în expoziții ale descoperirilor, invențiilor și lucrărilor; partea artistică însă va fi de caracter public în mari întreceri și reprezentări ori execuții artistice sub cerul liber în teatre ori stadio de gen antic.

Frumusețea trupului va fi, deopotrivă cu frumusețea spiritului, reprezentată în aceste întreceri.

Vasile Pârvan.

Înviere.

Îmbracă din purpur vestmânt luminos
Și 'ntoarce-te, visul meu, iară,
Întoarce-te tânăr, semeț și frumos,
Purtând în privire al zilei prin
Și 'n mână cereasca chitară.

Din negura tristă a zilei de ieri
Senină se 'ntoarce iubirea,
Și dă poezia duioaselor seri
Și cântec de mamă și dulci mângâieri
Împrăstie darnică firea.

Credința, pe care în drum spre Calvar
Atâți farisei mi-o lovira,
Puternică trece al morței hotar
Și flori cu potire de aur răsar
Din spinii ce fruntea-i rănira.

Cu murmurul undei din caldul izvor
Ce 'n ritmuri divine tresare,
Învie căldura și tainicul dor
Și vin să 'mpletească din șoaptele lor
În suflet măiastra cântare.

Și-o lume din basme învie acum
Ori unde se 'ndreaptă privirea,
Spre soare își face avântul meu drum,
Lumină și farmec și dulce parfum
Aduce duioasă iubirea.

Îmbracă din purpur vestmânt luminos
Și 'ntoarce-te, visul meu, iară
Întoarce-te tânăr, semeț și frumos,
Purtând în privire al zilei prin
Și 'n mână cereasca chitară!

I. U. Soricu.

Din carnet.

În August 1914. Puhoiul german trece peste Belgia, rupsese zăgazul dela Charleroi și se răvârsă acum năprasnic spre Paris. Părea sfârșitul lumii.

Un fost ministru de justiție, om inteligent, dar foarte germanofil întâlnește, în parcul dela Sinaia, pe un fruntaș al literaturii noastre, fost judecător de pace, „antantist” înfocat, și de departe-i zâmbește radios...

— Ei, Domnul meu, acum ce mai zici? Ai citit depeșile?

— Le-am citit — și-mi mențin părerea.

— Cum? Tot mai susții că Germanii au să fie învinși?

— Mai mult ca oricând.

— Și ce te face să mai crezi în victoria Franței?

— Dreptatea.

— Cum se vede'n D-ta fostul judecător de pace!

— Cât nu se vede deloc în D-ta fostul Ministru al Dreptății.

II

Eram c'un prieten la Tușnad. Într-o dimineață, cum inram în marea alee, numită „Promenada”, auzim un strigăt sacadat, înaintea noastră, — un fel de răget ciudat, că nu știai ce-i... Din fundul aleei, veniă spre noi, în mers de nebun, bănănăind din mâini, din cap, din tot boiul, și făcând pași mari, svăcniți — fiecare pas însoțit de-un *ha!* răcnit din ce în ce mai tare. Am înțeles numai-decât că e un maniac de-ai vre-unui „profesor de sănătate”, după chipul cum căscă gura și-și umflă pieptul, sorbind aerul dimineții c'un fel de lăcomie de sălbatec.

Când a ajuns în dreptul nostru, ne-am dat la oparte, și ne-am uitat lung după el cum se ducea, ca scăpat din Balamuc — rumen la față, înalt, mătăhălos, cu capul gol, desculț, cu pantalonii sumeși până la genunchi, fără haină și fără vestă...

Pe una din băncile de pe alee, o doamnă palidă, frumușică, mult mai tânără decât el — probabil soția lui — ședea melancolică, visătoare, uitându-se la trecători c'o privire obosită, jenată, aproape

indurerată de sentimentul ridiculului. Lângă ea, ghetele și ciorapii dumnealui, haina, vesta și pălăria, o sticlă cu apă minerală și un pahar...

Am aflat în urmă că ea era foarte bogată, că n'aveau copii, că-și făcuseră testament reciproc, în care el — spre a nu-și desminți egoismul nici în fața morții — își începea așa diata lui:

„Iar dacă, Doamne ferește, s'ar întâmpla ca eu să mă prăpădesc înaintea soției mele“....

Un roman întreg în acest „Doamne ferește!”

III

Ar fi interesant, pentru un pictor psiholog să facă „studii de expresie”, urmărind cu luare aminte cele dintăiu îngăimări de suflet în ochii copiilor mici. Ați văzut ce varietate de priviri au începuturile acestea de oameni?

Observam ieri, în tramvai: o doamnă, corect îmbrăcată — o figură brună, învăluită într'o atmosferă de întunecată tristeță și de adâncă resemnare — purtă par'că, în atitudinea ei gravă, urmele unei mari drame sufletești: iubise, probabil — fusese înșelată, părăsită, poate mai rău decât asta... Dar cum se uită de încrunțat copilașul din brațele ei, cu ochisorii aceia negri rotunzi și strălucitori, fără gene, fără sprâncene, — și ce drăguț eră cu vârful năsucului roșu de frig, cu gurița întredeschisă în bot de pește — și vioiu, purtându-și privirea curioasă, răstit întrebătoare, de colo colo — supărat de lumină, de ușa care mereu se deschidea, de forfoteala și de figurile oamenilor, de forma și de culoarea lucrurilor, de toate câte-l înconjurau. În fața lui — surioara mai mare — o fetiță de vr'o trei ani, buclătată, cărlionțată, cuminte și serioasă, privește fix spre mama ei, cu ochi gânditori, cari nu văd afară, încărcăți par'că de cine știe ce griji, pe care nu le spune nimănui, — și, din când în când suspină. Misterioasa, adânc impresionanta serioșitate a sufletului nou, în care dorm încă mugurii cuvântului!...

A. Vlahuță.

Toamna în codru.

Vezi toamna cu torturi subțiri de păiengeni
Cu torturi de aur, de-argint și funingeni,
Tort galben de in, borangic și mătăsurei
A 'ncins tot pământul — și lanuri și șăsurei,

Iar codrul bătrân întristat stă pe gânduri
Și ca un călugăr în negre vasmânturi
Cetește psaltirea la morți pe mormânturi
Și glasul lui jalnic străbate pe vânturi.

Din ramuri cad frunzele veștede, moarte,
Cad moarte pe galbena filă din carte,
Iar glasul lui sună mai trist, mai departe
Și-și roagă la cer bătrâneșelor moarte.

Din crengi, viscolite de crivăț, cu vaier
Se scutură frunzele, flutură 'n aer
Și cad sângerate, murind singuratic
Și ard ca tăciunii sub flori de jărătic.

Iar ceșile-albastre din crâng, de sub delniși
Ca fum de tămâie vărsat din cădelniși
Spre cerul cel umed se urcă domoale
Se dapănă 'n nouri, cu largi rotocoale.

Se-aud azi oftări și suspine și plângeri:
Plâng robi pe pământ, iar în ceruri plâng îngeri,
Căci vieața — calvar e de munci fără stângeri,
Și moartea-i sfârșitul de lupte și 'nfrângeri.

Cu firea azi moare și frunză și floare
Și găză și flutur, și rază de soare,
Și tot ce-i oremelnic azi moare cu firea,
Iar Codrul la cap le citește psaltirea.

N. Romanăș.

Darul lui Moș Miron

Eră în vara anului 1916. Războiul bântuia de-atât amar de vreme prin fundul Galiției, prin Polonia rusească, la Italia. Din vreme în vreme își trimitea răniții și bolnavii până prin satele noastre. Aduceau cu ei, uniformele spălăcite și murdare, pe fețele supte și innegrite de vânturile lui Dumnezeu și de uraganele mașinilor iscodite de oameni, mirosul, aerul războiului depărtat.

Cât de schimbați erau oamenii cari se întorceau din fața morții!

Moș Miron, în satul lui dela poalele munților, intră cu greu în vorbă cu cei ce se întorceau de pe câmpul de luptă. Avea o sfială ciudată înaintea lor, deși i-ar fi putut fi cei mai mulți nepoți. I se părea lui că-s vrednici de-o cinste deosebită, că știu lucruri pe cari nime altul în lume nu le poate ști.

Dar, de vorbit cu ei, trebuia să vorbească numai de-acum. Dela o vreme eră nelipsit dela gară, și cel dintâi sătean care-i dădea binețe soldatului ce se coboră, eră Moș Miron.

Cei ce erau întâmpinați de moșul nu-l prea înțelegeau, nu prea știau ce vrea să afle moșul dela ei. Și, oricât ar fi voit să-și ascundă adevăratul gând, bătrânul tot eră silit în urmă să mărturisească ce vrea, și să vorbească deslușit.

— „Uite ce-i, nepoate. Noi pe-aici nu mai știm ce să credem. Toți mintesc, numai sufletul din noi, nu. Voi, pe-acolo, trebuie să aflați mai iute veștile: Au intrat ai noștri în război sau n'au intrat?”

— Pân'acum nu, moșule. Dar nădăjdum dela Dumnezeu...

Nădăjduia și bătrânul dela Dumnezeu, dar prea-i eră lui greu să mai aștepte. Din felul cum i se lungia fața bătrână, din felul cum îi clipeau ochii în cap, să vedea limpede că în vorbele spuse de cei ce veniau acasă bolnavi ori în concediu, nu putea fi mulțumit.

De cum a dat gură de primăvară mo-

șul o ducea greu de tot. Își isprăvisese tot ce strânsese peste vară, și bucatele erau scumpe foc: în câteva săptămâni și-a dat și cel din urmă ban, pe care abia l'a pescuit dintr'o cotitură a șerparului.

A văzut el că oamenii bătrani, femeii bătrâne se tot duc pe la Primărie și se întorc cu bani acasă. Locuia departe în capătul satului spre munte, pe la Primărie n'a dat de zece ori în viața lui; dar lipsa îi dete brânci și într'o zi iacă-l în fața primarului.

— Văd că toată lumea duce banii de aici. Va fi, pe semne, vr'un ajutor pentru oamenii bătrâni și săraci ca mine, în vremea asta de scumpete crâncenă. Pân'acum am mai avut câte ceva, de-acum!, și el făcū un semn cu degetul lui gros și no-duros că s'a tăiat așa.

— Dumneata nu poți căpăta, moș Miroane, îi răspunse primarul. N'ai pe nime în război.

— Dar nici acasă!

— Adevărat că vei duce-o greu. Dar stai, mai se pare că tot mai ai dumneata ceva. Ai vândut otava?

Moșul își încrunță sprâncenile și privi în pământ.

— N'am vândut-o!

— Apoi vezi, rău faci că n'o vinzi. Se plătește foarte bine. Poate aștepti să mai crească prețurile?

— Nu aștept!

— Atunci mi-o poți vinde chiar și mie. Bătrânul îl privi cu dușmănie.

— „N'ai dumneata bani să-mi cumperi otava mea“.

Și s'a ridicat de pe scaun ș'o oblit trupul îngârbovit, ș'a ieșit din primărie apăsând greu pașii. De-atunci n'a mai dat pe-acolo.

Dar lipsa — tot mai grea.

Avea doi frați mai tineri, aveă și alte neamuri mai apropiate prin sat. Azi eră la unul, mâine la altul, până când i s'a tăiat apa și dela moara asta.

Rudeniile aduseră și ele vorba despre otavă, că ar putea-o vindc, și ar lua bani frumoși pe ea.

— N'o vând, răspunse moșul mânios.

— Doar nu-i vrea s'o rumești dumneata? Noi știm că ai în pod încă și otava din anul trecut.

— O am.

— Să vede că aștepți s'o vinzi pe-un car de bani. Până când o tot aduni? Ce s'adune? Abia eră un cărucean de otavă, că moșul n'avea alt loc de coasă decât pe sub prunii din grădinița lui.

Când auzi așa s'a dus ca din pușcă, și mai mult n'a călcat pragul neamurilor.

Lipsa eră și acum dar moșul o mai putea strânge și de grumazi: se începuse prășitul porumbului, și de-acel încolo se țineau lanț prilejurile de câștig.

Bătrân eră, dar tot eră căutat, în lipsa mare a pâlmașilor.

Dela Sfântă-Măria mare, de când intrase România în războiu, moșul nu se mai duse nicăiri la lucru. Nu-și mai părăsia casa, curtea, mai ales grădina, din care trăgea cu urechea în depărtări să prindă vuetul războiului.

Veghiă noapte după noapte și nu-i scăpă nici cel mai mic sgomot. Trecu o săptămână, trecură două; în săptămâna a treia, noaptea de Luni spre Marți, moșul cum stătea în grădină, prinse sunetul unei copite. Intr'o clipă fu în drum înaintea casei.

— De bună-seamă e un roșior, își zise el adulmecând depărtările. În clipa asta, din noaptea neagră se auzi un glas, aproape de tot.

— Cine-i acolo?

— Om bun, răspunse moșul.

— Dacă ești bun, vino aici.

Moș Miron, sprinten ca un flăcăiandru se infundă în noapte.

Eră o patrulă de cavalerie românească. Bătrânul nu-și putu ascunde mirarea cum au venit atâția, așa pe nesimțite. Stăruiră tot ce se putea află dela bătrân și voiră să-și continue drumul.

— O mică rugăminte am, nepoților: să vă dau o mână de otavă la cai. Sergentul zâmbi și zise:

— Nu-i vreme pentru asta moșule.

— Dar când vă întoarceți? Am niște otavă ca strămătura.

Sergentul zâmbi din nou.

— Atunci nu zicem ba. Dacă ne întorcem cu bine.

Și peste două ceasuri, în puterea nopții, călăreții s'au întors cu bine.

Moș Miron făcuse șapte legături de otavă și le scosese la poartă.

— Să vedeți ce otavă: strămătură, nu alta.

Călăreții luară în șea sarcinelele făcute de bătrân, îi mulțumiră și dispărură în noapte.

Peste trei zile treceau coloanele armatei române pe drumul dinaintea casei lui Moș Miron. Frontul fusese împins înainte. Eră invălmășeală mare și o căldură...

Carele, unele treceau, altele odihneau. Și prin invălmășala aceea de oameni și de vite se vedea un bătrân în strae albe, cu capul gol, cum tot iasă pe porțișă cu câte-o sarcină de otavă, și cum o împrăștie înaintea boilor sau a cailor. În spate aducea otava, în mână ținea o pâine albă, căpătată dela soldați. Pălăria îi căzuse prin pod, la otavă, și nici prin gând nu-i trecu să o mai ridice. Și, tot astfel, nu băga de seamă că pâinea albă eră picurată adeseori, când mușcă din ea, de lacrimi mari ce picurau în neștire din ochii lui bătrâni.

I. Agărbiceanu.

Pământ.

Pământ străbun! Ce vajnică ursită,
Ne-apeacă peste matca ta cernită,
Când floarea cea mai mică și firavă,
Cu fruntea 'n sus, țintește cătră slavă?

Întregul câmp cu brazdele-i bogate,
E negru de spinări încovoiate,
Nădejdea celor mulți și visul drag,
Le leagănă pe-al holdelor șirag;

Și totuș, stele nasc de jur în jur,
Și plin e cerul cu scipiri de-azur!
Oare: unde-i gândul sfânt să le cosească,
El, secera pe veci dumnezeiască?

.....

Sub lanțul tău, azi sufletu-mî se zbate,
Cu-aripele spre cer desfășurate,
Cercând zădarnic, drumul ca să-și tae,
Spre 'ndepărtata stelelor văpae!

Străbun pământ! Ce 'ncătușați ne ții,
De sângerăm pe căile-ți pustii,
Ne-ademenești cu umbre și cu vise,
Și flori așterni pe margini de abise!

Prin tine, dragostea 'ntre frați fu ruptă!
Umile vieți se năpustesc la luptă,
Și mor viteji cu inima păgână,
Pentru-o fășie neagră de țărână!

Când blesteme se 'ntind peste natură,
Și piepturi gem de patimi și de ură,
Sub liniștea de plumb a veșniciei,
Tu pari un tată ce-și zugrumă fiii!

Artur Enășescu.

Papazoglu.

Doi ochi ce concentrează în ei forța, ochi albaștri cu irizări violete, ochi violenți ce-ți taie privirea cu licărirea divină a genialității; o frunte largă și mistică, contrastul neașteptat al ochilor plini de viață; nasul fin și aristocratic, gura aprinsă și în obraji, în toată fața aceea din alte lumi, o paliditate stranie, uniformă, eternă în suferința ei aslămpărată, trecută dincolo de chinuri.

Și-a aplecat capul pe violoncel; mâna masivă își încheștează degetele de fier pe cele patru coarde și arcușul, smuls din arzătoarea pasiune ce-i încordase peste fire simțirile, se așterne calm, vindecător, senin și pur ca o rugăciune. Cântă artistul, cântă artistul-poet cu ochii săi bizari întredeschiși către cine știe ce viziune. S'a potolit sufletul vibrant al artistului; unul după altul curg tonurile dulci și calde, rarete, tot mai îndepărtate, tot mai șterse, ca lumina ce se pierde în umbra inserării.

Și fiecare frază spune altceva, fiecare sunet e altul și în toate domnește aceeași nobilă omogenitate de timbru, cum e aceeași apă curată și răcoritoare a izvorului de munte, ce șerpuește fără asemănare dintr'o stâncă în alta.

Cântă artistul cel mai poet între artiști... Și din ce în ce simțirile ți se deschid, curând o binefacătoare căldură îți cuprinde ființa; senzațiile se aleargă, se ajung, se întrec și se contopesc în sfârșit într'una singură, supraumană, sfântă: extazul. Deacum ești aproape, suflet în sufletul artistului, a căzut vălul despărțitor al lumii acesteia dintre tine și el; ai evadat în divinitate, te simți idealizat odată cu el.

Se șterg tonurile și mai dulci și mai calde și tot mai îndepărtate, ca un ecou timid, abia perceptibil. În veșnicia în care te-au dus, te lași pierdut și fericit, nespus de fericit.

Marele nostru artist are treizeci și doi de ani; s'a născut în București, unde în 1902 a isprăvit Conservatorul. La Paris a studiat patru ani cu Salmon, la Dresda cu Wille, la Berlin cu Becker și Vanlier. Concerte a dat în Anglia, în Rusia, multe în Germania și Austria. Că acest poet-executant și executant-poet, acest sensibil stilizator, pentru care tehnica e mijloc, nu scop, a fost acoperit cu flori adeseori acolo, că e idolatrizat acolo, că numai unul, doi îl întrec, poate numai îl ajung, n'o știu decât puțini români de-ai noștri...

Ion V. Borgovan.

S b o r.

*Așa cum veșnic clocoleşte marea
Cât voi trăi cânta-voi cum mă poartă
Un dor pribeag nestăpânit de soartă
Pe aripi mari, în larg, cât ține zarea.*

*Tot mai departe, către nalta poartă
Ce a clădit-o triumfal Uitatea,
Acolo așternându-mi închinarea
S'apriind făclii la fericirea moartă.*

*Și de s'o sparge glasul meu în valuri,
De-o clocoti și ura mea în spume,
Acolo vor atinge idealuri*

*Cu nume noi ce n'au sunat prin lumel
— Mai sus cântarea mea! în armonie
Supremă, gravă, fărâmul tău învie.*

Acolo liniștea e veșnicie...

Alexandrina Scurtu

Pe străzi.

La un cazan de smoală, pe largul bulevard,
 În miezul nopții, roșii, tulpini de fag mai ard.
 Vârtejuri de zăpadă ajung urlând la ele
 Și ies apoi și plimbă pe drumuri ploi de stele.
 Smintite se zbat ramuri cu zgomotul uscat.
 Nu trec trăsuri, nici oameni. Orașul s'a culcat.

În jur, pe-asfaltul ghiajă, pietrării s'au întins,
 Cu fulgi în păr și barbă la fiecare ins.
 Bucăți de sac și zdrențe genunchii le 'nfășoară
 În noduri noroioase, curmate-adânc de sfoară,
 De par'că pentru toată greșala pe pământ
 Ei, Îngenunchietorii ce plâng în umbră sânt.

Își pune-aici cuptorul de tablă, cu alaiu,
 Din mâini de lemn, băiatul cu turte de mălaiu;
 Un picu cu trei ziare, încovrigat în joale,
 Întinde în văpaie picioarele lui goale;
 Iar o femeie, care tușește într'un șal,
 S'a rezemat aproape de hoitul unui cal.

Și peste toți s'abate vifonița mai strâns.
 Aduce-un geamăt, duce în altă parte-un plâns.
 Din zece străzi se varsă aicea la răscruce
 Și învârtește hore albastre și năuce,
 Și țipă și lovește cu un călcăiu de os
 În garduri, în ferestre, în pieptul ofticos.

Un alt drumeț alături atunci li s'a plecat.
 Privirea lui e blândă, dar cată nemișcat.
 Iar vântul împrejurii se zbuciumă cu taină,
 Dar nici-o 'ncrețitură nu-i face lui la haină.
 Și-apoi se 'ndepărtează, gemând și potolit,
 Precum pe lac, în vremuri, la fel s'a umilit.

Pietrării de căldură se 'ntind; cei doi copii
 Au adormit pe brațe; femeia așipî.
 Și, când, pe la răstimpuri, de jar bușteanul cade,
 Și, dup'o 'nvâlvorare, încet lumina scade:
 Supfire se aprinde și arde tot mai plin
 Un cerculeț de aur pe creștet la străin.

Emanșil Bucuța.

Dări de Seamă.

A. Mândru — Floarea Tibrului.

— Poem în 13 cânturi. —

Am deschis cartea d-lui Mândru cu gândul la lirismul luminos și cald pe care i-l cunoșteam din versurile de altădată. Așteptam o etapă nouă a acestui suflet modest și atât de credincios artei sale, sau poate desvăluirea perspectivei unei noi inspirații pe care sonetele o țărnuceau prea mult.

Am verificat însă încă odată aceea ce, în altă parte, am numit *autonomia genurilor*; și cartea d-lui Mândru mi-a dovedit chiar ceva mai mult; mi-a dovedit *tirania genurilor*. Opera de artă nu e produsul unui capriciu de inspirație; în cadrul unui suflet creiator de artă, inspirația își are un determinism bine lămurit, pe care nici noi, cei din afară, nu-l putem nesocoti și nici poetul însuși nu-l poate înfrânge. În ciuda tuturor iluziunilor de libertate în artă, sufletul poetului e totuș o gamă în care nu există inspirația *ad libitum*. Și determinismul acesta pe care îl numim temperament, pe care l-am putea numi originalitate sau oricum altfel, creiază și preferința genurilor. În tot ce va creia, poetul va trebui să primească și toate avantajile și toate constrângerile la care îl obligă genul său.

Vorbesc de o autonomie a genurilor, fără să înțeleg însă chiar o impenetrabilitate a genurilor. Din desfășurarea epică ori dramatică a unei mari creațiuni nu s'ar putea exclude niciodată și nuanța de căldură lirică ce poate îmbogăți unele pagini; și lirism vom întâlni desigur și în „Iliada“ și în „Divina Comedie“ ca și în „Faust“. A cere această mărginire, ar însemna să încercăm o adevărată mutilare sufletească la fel ca și când am dori un suflet făcut numai din inteligență și voință și în care am omori sentimentul, dacă lucrul s'ar putea.

Autonomia genurilor e însă altceva. E tocmai respectul caracteristicii sufletului; respectul pentru acest determinism al temperamentului, înăuntrul căruia imaginile sunt prinse în lumina fășnită din propriul suflet al poetului, și în care lumea familiară unde ești introdus va îngădui creiatorului ei toată sinceritatea marelui arte. A nesocoti această autonomie, a primi genul-compromis, sau a adapta genul strein temperamentului tău, înseamnă a riscă să siluești această sinceritate înlăturând familiaritatea. Atunci însă, ca o fantomă pe care nu o poți vedea dar pe care o simți, te va chinul sufletul de toate clipele înstreinat. Urmăriți rândurile unui poet ce a rătăcit într'un gen care nu e al

lui, și dați-vă seama de ceea ce am numit *tirania genului*. E ceva care plutește în afară de opera lui, chinându-l și hărțuindu-i sufletul în fiecare clipă. Urmăriți viziunea de artă pe care încearcă să o înfiripe și ascultați protestarea înăbușită ce se desprinde din fiecare rând. E par'că un gând din fundul sufletului, care rupe farmecul, amintindu-ți mereu că ești într'o lume străină acolo unde te așli. Și e cea mai implacabilă din sancțiunile ce se pot da unei opere poetice, căci de rândul acesta nu critica, ci sufletul însuși al poetului îi rostește verdictul.

Am spus aproape tot ce-aveam de spus despre poemul d-lui Mândru! Dacă nu pot scrie despre cartea aceasta, atât de îngrijit lucrată, că e o operă de artă, e că poetul însuși mă oprește. L-am urmărit vers cu vers; am însemnat clipă cu clipă desfășurarea imaginilor însoțite, prinse în spuza de flori de portocal din grădinele Tibrului; dar am surprins și protestarea poetului însuși, care între rânduri, în răstimpul unei pauze ori chiar din mijlocul unei cadențe își denunță singur greșeala, marea greșeală, pe care e hotărât să o ducă până la capăt, dar care îl chină. A intrat într'o grădină streină!

E *tirania genului*. D-l Mândru e un liric; și poemul de acum ar trebui să fie epic. Nu e însă un poem epic de vreme ce îi lipsește tocmai aceea ce formează caracteristica acestui gen, mișcarea obiectivă, care așează oarecum imaginile în lumea exterioară desprinzându-le din cadrul mult mai intim în care trebuie să rămână liricul. Și nu subiectul e ceea ce lipsește acestui poem; căci dragostea stăruitoare și chinată între patriciana Lydia și tribunul plebeu Publius, întretăiată de rivalitatea lui Fabius, sunt destule elemente ce pot da un subiect epic. E însă un subiect epic mănuit de un liric. Rezultatul? Toată epica a dispărut. Deaceia zadarnic vom încerca să găsim interesul pe care îl oferă toată povestirea acestei dragoste stănjinită și complicată cu atâtea motive streine. Nu-l vom găsi. Există în adevăr un conflict; poate chiar mai multe, ceea ce nu ar fi un merit; ele însă ne interesează atât de puțin! Iar desnodământul îl vom căuta zadarnic căci nu este. Publius se hotărăște în adevăr să răpească pe Lydia, și-atât. Inșă e așa de simplu, e atât de puțin un desnodământ, încât erau prea mult 13 cânturi să ne prepare. O putea face Publius mai curând! Și totuș el nu o face nici chiar la urmă; se hotărăște numai! Poemul d-lui Mândru e ea o scenă asupra căreia cortina a căzut dar numai până la jumătate; și a căzut

nu fiindcă acolo se isprăvește povestea, ci fiindcă ne-am trezit în fața unei scene goale, de unde actorul plecase ne mai având ce spune. Nu e prin urmare un poem epic, de vreme ce poetul nu ne-a putut da această gradăție de scene care să justifice și fiecare cânt și fiecare pagină chiar. Și totuș un poem epic trebuie să fie.

E însă un poem liric? Și mai puțin. Lirismul cere — aceea ce ar fi putut da d-l Măndru, dar n'a voit să dea — o concepție mult mai ideală decât povestirea aceasta în care sunt atâtea amănunte realiste; și mai cere și altceva: în locul interesului narativ, vibrația sentimentală care ne face să simțim o operă mai mult cu afectivitatea decât cu inteligența. Am fi avut atunci calda desfășurare a unui sentiment, pe care l-am fi simțit crescând cu fiecare cânt, cu fiecare vers, pe care l-am fi văzut apoi izbucnind în lumină ca mugurul ce crapă în soare, și pe care l-am fi putut apoi urmări și potolindu-se. D-l Măndru nu mi-a dat însă nici această gradăție lirică, ce ar fi trebuit de altfel să înlăture multe din paginile care numai în cadrul epic pot avea un înțeles.

Și iată de ce am spus dela început că „Floarea Tibrului” e poemul epic scris de un liric, pe care genul său l-a supus unei continue tiranii. De aceea în paginile în adevăr lirice — ca în primele 3 cânturi — vom putea găsi mai multă frumusețe; și din ce în ce mai puțină, cu cât poetul va trebui să devină mai mult epic. Atunci va întrebuița tonul narativ sau chiar oratoric; se va folosi de ghilimele între care nu va putea pune nimic frumos și se va coborî chiar până la proză. Căci cum am putea numi pasajii ca acesta?

„Tu vei plecă chiar mâine Publiu... cred că n'înțelegi ce voi
[să zic...]

„De se vor strânge 'n for quiriții, găsec eu vorbe să-l
[urxic!]

„Iar cât privește despre Lyde... ascultă-mă, nu fi copil:
„Te va iubi mai mult de-acuma când ești lui Fabiu ostil...”

Sau aproape întreg discursul lui Publius din cântul al IX-lea unde citim versuri indiferente sau de-a dreptul prozaice ca cele următoare:

„Și nicio jale nu-i mai mare decât a mea, când mă gândesc
„C'asemeni pomului ce moare neroditor mâncat de-omizi
„E pururi orice conștiință când vrei cu bani ca s'o ucizi”.

Orî proza predantă a acestor versuri ce nu se pot citi fără note explicative:

Nici Syrtele 'n de veci muncite ca fluxul și refluxul mării,
Și nici Haspericele valuri de Eur date sbuciumării,
N'au fost supuse oropsirii și mai cumplit cândva cătate
Ca blata-mi inimă, sârmana, de biciul aprigei Hecate!...

Nu, desigur, poetul Măndru ne-ar fi dat versuri mult mai frumoase fără constrângerea la care l-a supus un gen străin de temperamentul său. Căci nici narația, nici discursul și nici pasajul închis între ghilimele nu sunt formele liricului; iar dacă le primește — căci Măndru putea totuș să le și refuze — atunci o va face înclinându-și puțin și fruntea; și sub asprimea discursurilor tribunului Publiu, poetul a trebuit adeseori în adevăr să o incline.

Ar fi nedrept însă dacă aș încheia critica aceasta, fără să mă opresc și la ceea ce nu trebuie nesocotit din această carte. Căci în adevăr, ori-decâteori poetul a putut să-și ridice puțin fruntea, ne-a dat și versuri frumoase. Citez de pildă acest primăvăratic fragment din cântul al III-lea care închide mai multă frumusețe decât pagini întregi din alte cânturi:

Cu lauri fruntea și-aș fi 'ncins-o iar gingaș mijlocul c'un

Din ce în ce — ca' pe-o minune — te-aș fi privit mai cu
[braț,
[nesat,

Și-apoi în cinstea gutii tale, în cinstea tainicei zămbiri,
Aș fi făcut din orice șoaptă o fluturare de zefiri!...

Și 'n Prier, când senin e cerul și iarba-i verde, iar din munte,
Albind, pe pașiște pogoară a lene turmele mărunte,
Când ugerul la oi înseamnă izvor de lapte nesecat,
Când bucuria și nădejdea din slăvi revarsă 'nbelșugat,
Și, fără număr mielușei cu botul umed de-alăptare
Iși fac de joacă prin zăvoaie sburdând stângaci cu fruntea
[în soare —

Alături, umăr lângă umăr, senini ca florile din cale,
Ne-am fi tot dus, uitând de lume, pe malul Tibrului, la
[vale!...

Sunt versuri din care nu lipsește nici armonia, nici grația sentimentală și nici culoarea imaginilor. Sunt însă versuri lirice, ceea ce nu se poate spune și despre cele citate mai sus. Sunt totuș numai versuri; și ele nu pot îndrepta celelalte suferințe ale poemului.

Iată de ce cred că poemul acesta nu e o etapă nouă pentru talentul d-lui Măndru. El nu aduce niciun progres în caracteristica poeziei acestui îndrăgostit al vieții romane, și nici perspectiva nouă a unui gen ce-i poate fi propriu. E cel mult o experiență. În artă însă experiența e personală. Ea nu aduce o îmbogățire pentru public; artistului îi poate da însă o indicație. Și d-lui Măndru am vrea ca indicația să-i fie de folos, căci dela d-sa noi încă așteptăm evoluția creatoare.

Al. Al. Buzuiocanu.

Cronica

Arte plastice.

Școala de Arte frumoase.¹⁾

Chestiunea: cum va trebui organizată școala de Arte frumoase din România Mare, pusă de „Lucașărul” din No. 3 și 4, stă coprinsă în cadrul altei chestiuni: *Ce trebuie făcut pentru arte în România de mâine.*

Ținând seamă de curentul național și democrat, ce tinde să domine lumea, nu e greu de întrevăzut că și artele vor fi înrăurite de aceste preocupări. Dacă și până acum fiecare popor a căutat să scoată în relief calitățile lui particulare de simțire și gândire, cu atât mai mult de aici încolo. Mai ales noi românii, fiindu-ne dat norocul întregirii neamului, vom socoti ca o datorie națională să arătăm ce putem face și sub raportul sufletesc-estetic. Va trebui să dovedim calitățile rasei noastre, prin ce, adică, ne deosebim în bine de alte popoare.

În vederea aceasta o muncă intensivă se va produce, mai întâi întru strângerea materialului documentar, în toate direcțiile, — culegeri literare, culegeri muzicale, științifice, colecțiuni istorice, etnografice și de artă națională, — și apoi crearea lucrărilor de artă pe baza colecțiilor făcute.

Se vor ridica monumente naționale nu numai în Capitală, ci în toate localitățile de seamă din diferite ținuturi, — ținuturi cari descentralizate, se vor întrece între ele. Această întrecere va da naștere *artei locale*. Se va face literatură provincială, muzică provincială, pictură și sculptură provincială. Iar artiștii, ca să exprime cât mai adevărat sufletul poporului din care au ieșit, vor trebui, după complectarea studiilor, să se întoarcă la căminul copilăriei lor, să asculte din nou cu luare aminte glasul amintirilor cari le alcătuesc fondul lor sentimental, și să descrie cu iubire și cu deplină înțelegere poezia și pitorescul ținutului lor.

Operile ieșite din mâinile și inimile unor asemenea artiști, evident că se vor deosebi între ele; particularitatea pitorescului localităților și

personalitatea artiștilor vor constitui elementele principale de diferențiere între ele; și totdeodată partea cea mai interesantă a înfățișării lor estetice.

Cu toată deosebirea de subiect și de tratare, însă, întreaga producție artistică la un loc, a poporului românesc, va avea, fără voia, fără știerea chiar a indivizilor cari au produs, ceva care o va deosebi de arta oricărui alt neam. Această notă distinctivă națională, a rasei noastre, urmează să o arătăm în chipul cel mai lămurit, dovedind prin ea calitățile sufletești de care suntem capabili.

Așa e firesc să fie și așa va și fi.

Întrebarea e acum în ce fel să înlesnim noi, cei de azi, mersul natural al lucrurilor, și a-nume ce să facem ca mai întâi să cunoaștem, dela început talentele, al II-lea cum să le cultivăm și, al III-lea cum să le protejăm mai bine. Mă voi încerca în cele ce urmează să răspund pe rând la fiecare din aceste trei chestiuni.

În prima linie trebuie neapărat găsit mijlocul prin care să descoperim tinerii înzestrați cu aptitudini pentru arte, ca și în genere pentru toate ocupațiunile intelectuale superioare, pentru că ei sunt aleșii de natură ai unei națiuni, trimiși să reprezinte în lume acea națiune, sub tot ce are ea mai bun sufletește și mai frumos. Și dacă până acum atâtea minți bine organizate vor fi rămas în nedesvoltare, atâtea talente, genii poate, vor fi trecut neștiute prin lume, caractere capabile de fapte mari vor fi rămas în umbra sărăciei și nevoilor dela țară, deacum nu ne mai putem permite luxul să neglijăm astfel de pietre scumpe ale neamului nostru, ci datori suntem să le căutăm, să le găsim, fătuim și pune în valoare. Pierderea uneia numai, și va fi o pagubă de neînlocuit. (Ideea aceasta a fost emisă și dezvoltată acum vre-o 14 ani de d. A. Vlahuță în „Voința Națională”, dacă nu mă înșel. Mi pare rău că nu am la îndemână ziarul).

Cei mai în măsură să cunoască aptitudinile copiilor sunt, fără îndoială, învățătorii. Ei având prilejul să urmărescă ani de zile mintea lor, să sondeze puterea lor de gândire, de simțire, de memorizare, precum și îndemănările pentru anumite dexterități, pot ști mai bine decât înșiși părinții copiilor, dacă și în ce măsură unii din ei au anumite daruri. Învățătorului deci îi revine sarcina să aleagă și să scoată în evidență talentele în fașă.

Cunoșc părerea că nu toți *copii-miracoli* ajung la înălțimile ce și-le anunță, însă cunosc și pe

1) Revista „Lucașărul” a pus în discuție reorganizarea școlii de Arte frumoase din România Mare. Cei mai chemați să-și dea părerea în această chestiune sunt desigur artiștii. Deaceia ne-am adresat mai multora dintre ei, rugându-i să ne trimită, în scris, opinia lor. Ne facem o plăcere începând să publicăm răspunsurile primite și invităm pe toți cei ce doresc reorganizarea școlii de Belle-arte să binevoiască a-și trimite contribuția de specialiști la redacție. Revista noastră le stă cu cea mai mare plăcere la dispoziție.

cealaltă, că mai toate talentele mari s'au anunțat dela început. Dacă rămân în urma așteptărilor, unii din copiii aleși, ei nu vor cădea mai niciodată în rândul celor lipsiți cu desăvârșire de însușirile cerute meseriilor, ci vor fi cel mul mediocri. În tot cazul rămâne pe sarcina culturii ce li se dă mai pe urmă ca să n'ajungă declasați.

În privința culturii, o pregătire cu grije mare trebuie dată copiilor aleși. Mai întâi și în general trebuiesc crescuți la altă școală decât aceea a arivismului, căci în afară de specialiști pricepuți ne trebuiesc oameni, pentru care dreptatea meritului și avutul altuia să fie lucruri sfinte; iar sapta bună o necesitate firească a sufletului lor. Aceasta mai ales acumă când avem nevoia unei complete premeniri de moravuri; și trebuie dată în special acelor elemente din care se vor selecționa conducătorii țării. Educația aceasta o așteptăm în mare parte dela *instituția cercetășiei* și dela conducătorii internatelor școlare.

Din punctul de vedere special al artelor frumoase, învățătura ce li s'ar da școlărilor aleși, după ce au terminat clasele primare, ar fi întâi o serie de exerciții cu privire la meseria specialității către care vor fi îndrumați. Această învățătură însă, e prudent să fie pusă în legătură cu un meșteșug lucrativ. La noi școlălele de meserii, pentru băieți, și profesionale pentru fete, sunt cele mai apropiate de artele frumoase. Dar se pot înființa, mai ales, cursuri serale și duminicale, libere, cu program și mai potrivit pentru dezvoltarea aptitudinilor speciale, la care să poată veni orice elev. Felul acesta de cursuri s'ar putea înființa nu numai în orașele mari, ci în orice localități unde există maeștri de desen și oarecare bunăvoință. Din rândul acestora s'ar selecționa elevii cari să se înscrie la școlile speciale de arte frumoase. Aici iarăș, ca măsură de prudență, elevii ar putea să învețe și altceva în afară de artele frumoase: mai ales dacă n'au încredere că-și pot face o carieră numai din arte. Timpul necesar de învățat l-ar putea găsi, mai cu seamă dacă s'ar înscrie între elevii nematriculați ai școlii.

Dar să vorbesc de organizarea acestor școli de arte frumoase.

Contrariu afirmațiunilor din numărul 3 și 4 al „Luceafărului”, organizarea acestor școlăle, în linii generale, e cât se poate de bună. Izvorâtă din nevoile țării noastre, și inspirată pe cât a fost cu putință dela organizarea școlălelor similare din Franța și Germania, ea lasă o mare libertate și independența de mișcare elevilor. În această școală, condiția principală de admitere fiind *aptitudinea*, se pot înscrie școlari dela

elevii cu 4 clase primare până la licențiați și doctorați. Elevii aceștia, nematriculați, pot frecuenta toate cursurile sau și numai unele din ele. Ei pot urma un timp mai îndelungat sau mai scurt școala; neprimind bineînțeles certificate de absolvire, ci numai cunoștințele ce și le-a putut însuși din școală.—Natural că dacă ei vor să aibe și certificate ori diplome, în vederea ocupării catedrelor de desen din învățământul secundar, atunci li se cere să frecventeze toate cursurile, să urmeze șapte ani și să prezinte la înscriere certificatul de absolvire a patru clase secundare. E un quantum de cunoștințe socotit necesar maeștrilor de desen, spre a putea fi în rând cu colegii lor profesori. Lipsurile acestei școlăle nu sunt dar de organizare, ci numai de ordin material. Ne lipsește, de pildă, un local potrivit, mai ales pentru școala din București, lipsesc banii pentru plata modelelor necesare studiului. Apoi, pentru completarea studiilor, lipsesc atelierelle de compoziție în care elevii la sfârșitul școlăle să poată compune și executa oarecare lucrări; precum și fondurile necesare pentru aceste feluri de studii, în sfârșit, dacă ar fi să se înființeze încă o școală de arte frumoase în Ardeal, n'aș recomanda altă organizare; însă o administrare mai bună, da, minus lipsurile dela noi.

În privința profesorilor, ar fi o inovație de făcut, anume: angajarea cu contract, pe timp de câte câțiva ani, a unor artiști aleși din streinătate. Ar fi o emulație și pentru elevi și între profesori; în afară poate de folosul unor cunoștințe noi, pe terenul învățământului artistic care ar putea să fie aduse de acei profesori.

Acestea fiind de făcut, se pune a III-a întrebare: *Cine să ia inițiativa protejării talentelor?* Căci în prima linie va fi vorba de întreținerea la învățatură a școlărilor aleși, și în al doilea rând de încurajarea la muncă a celor ieșiți din școlăle.

În vremurile bune ale artei, aristocrații erau *mecenii* artelor și științei, azi democrația a schimbat mult fața lucrurilor. Locul aristocrației luându-l în mare parte burghezia, artele au trebuit să se adapteze unor noi condiții de creare și executare. În ziua de azi artiștii trebuie să producă mult și ieftin, în loc de puțin și bun. În acest fel pictura și sculptura în special decad, iar talentele se distrug prin firimțire și risipirea energiilor. Privească orișicine expozițiile individuale d. ex., ce se perindează lunar în Capitala țării și gândească-se la lucrările rămase din secolele trecute în muzee, cel puțin din punctul de vedere al cinstei profesionale, — și va vedea pe ce cale este arta. Prin urmare, trebuie găsit din nou mijlocul de a pune pe artiști

în stare să dea în artă tot ce poate da talentul lor, fără grabă și fără preocupări mercantile; mai cu seamă că lucrările ce vor produce nu sunt numai ale lor, ci ele reprezintă floarea culturii artistice a neamului din care fac parte.

După credința mea, rolul protectorilor de altădată nu-l poate lua, la noi azi, decât *Statul și societățile culturale*. Statul prin înființarea de muzee districtuale, sau regionale, iar societățile prin încurajarea și ajutorarea producerii operelor culturale și artistice locale. Cred lucrul acesta, pentru că mai ales după reorganizarea administrativă ce va fi adusă de descentralizare, fiecare județ va putea să se gândească a-și strânge obiectele sale istorice, artistice și etnografice și să le păstreze în câte un muzeu local. Acel muzeu făcându-se, desigur că și artele frumoase vor avea rezervate camerile lor într'insul.

Cât privesc societățile, ele vor trebui să se înființeze din însăși nevoia de a proteja talentele ce se ivesc. Necesitatea aceasta e prea evidentă, și râvna poporului de a-și făuri singur viitorul prea mare, ca să nu ia dela sine inițiative de felul acesta. Dacă și până acum am avut societăți ca: „Liga Culturală“, „Tinerimea Română“, „Societatea pentru cultura poporului român“, și altele, cu atât mai mult de aici încolo, când întreg neamul nostru e chemat să-și spuie cuvântul și să dovedească rostul său în civilizația lumii.

De altfel, înjgheburăa unei astfel de societăți pe județe ar fi foarte simplă: O înțelegere între corpul profesoral cu frunțașii intelectuali și oamenii cu stare din acel județ. Unii să aleagă și să cultive talentele, ceilalți să le ajute să se cultive și să producă lucrări de seamă.

Nici procedarea și funcționarea societății n'ar fi prea complicată; pentru artele frumoase ea ar fi cam aceasta:

Învățătorii ar prezenta revizorilor școlari lucrări de-ale elevilor talentați. Revizorul le-ar arăta maestrilor de desenuri. Un concurs-cumici premii, organizat de societate, ar urma. Cel reușit întâi ar fi luat de societate sub scutul ei și înscris în școala secundară, sau de meșerie, ca bursier al societății. Dacă elevul își afirmă, din ce în ce mai mult aptitudinile, ar fi trimis pe urmă la școala de arte frumoase.

În timpul studierii la belle-arte, bursierul ar înainta societății câte două lucrări — să zicem, pe fie-care an, în baza cărora și a recomandății profesorului, ar putea fi trimis apoi, timp de 3-4 ani în streinătate pentru complectarea studiilor. Întors în țară bursierul ar continua încă doi sau trei ani să primească bursa.

În tot timpul studiului în streinătate și în țară bursierul ar fi obligat să trimeată societății câte două lucrări pe an în folosul ei, sau al mem-

brilor donatori. În felul acesta, dând prilej bursierilor să-și arate o parte din recunoștința lor, li s'ar da și mijlocul de a-și aranja singuri viitorul, în raport cu silințele depuse la executarea lucrărilor trimise societății. În acelaș timp și contribuțiile societăților donatori ar fi mai cu plăcere făcute.

La fel s'ar putea proceda, până la un punct, și în domeniul altor arte, ca și în litere și științe.

Societatea însă nu se va opri la pregătirea elementelor de producție. Ea va avea să caute să le și stimuleze la muncă și să le întrebuințeze în folosul neamului. Deaceia va cerceta lipsa lucrărilor de artă, literatură, știință, și va lua inițiativa înavuzirii județului cu operele ce-i lipsesc. Sunt legende, și fapte însemnate istorice, care așteaptă să fie ilustrate, în cuvinte, colori sau marmură; patrioții și oameni luminați, cărora se cuvine să li se ridice monumente; apoi îmbogățirea, cu lucrări de artă, a muzeului cum și construcțiuni de înfrumusețare a orașului. Cine va fi mai pe drept chemat să se gândească la executarea unor astfel de lucrări, la strângerea fondurilor, la instituirea concursurilor și la alcătuirea juriilor, de cât membrii unei astfel de societăți?

Dar, toate acestea se vor împlini atunci când se va găsi *omul de acțiune*, în fiecare județ, care să ia asupra-și, cu entuziasm, sarcina înjgheburăii unei asemenea instituțiuni. Deci... *omul*. Il așteptăm...

Ip. Strambu

pictor, profesor la școala de arte frumoase

Teodorescu-Sion.

În seria expozițiilor perindate până acum, d-l Teodorescu-Sion, are locul său de superioritate, cu atât mai mult, cu cât d-sa e unul dintre puținii noștri artiști, cari nu s'a mulțumit să bătătorească acelaș drum pe care și-a început primii pași în cariera artistică.

Preocupat de a da o nouă interpretare plasticei, caută noi mijloace de a vedea și a transpune frumosul pe pânzele sale. Pentru aceasta, artistul, a încercat toată gama tehnice și a interpretării moderne, până ce a ajuns în stadiul de azi.

Obsedat de una și aceeaș singură idee: desăvârșirea, — la care nu se poate ajunge decât evoluând, — d-l Teodorescu-Sion, în mai toate lucrările sale, încearcă, pe lângă multe alte laturi ale artei, și aceea de a imprimă un caracter pur românesc pânzelor sale. Va ajunge?... cu atât mai bine, căci a dovedit a fi artistul care

Grigorescu

LA ATAC

Fragment (Desen)

nu se mulțumește — ca mulți alții — cu formule găsite, ci caută, caută ceea ce în mintea sa întrezărește.

În pânzele sale se simte vieța pe care o vede, așa cum natura o înfățișează tuturor, însă, în fața căreia, ochii rămân în totdeauna alții.

Teodorescu-Sion, e un viguros al pensulei; în bucățile sale, se remarcă o energie puțin comună artiștilor noștri. Pânzele sale sunt frânturi ale unui suflet sbuciumat, — nu de dulcегăriile idealiste — ci de tendința ce o urmărește: de a întrupă realismul, până la brutalitate chiar, însă cu scopul de a pătrunde, cât mai adânc, în sufletul neamului nostru.

Puțini dintre artiștii noștri s'au gândit — atunci când au conceput opera de artă — la naționalitatea lor, acesta a fost motivul că pictorii noștri, înainte de a avea o personalitate, au căutat să se piardă în empiricul conglomerat al influențelor din afară, crezând că în felul acesta, în urma lor, va rămâne fășia luminoasă a operei, ce va vorbi viitorimei, trecând — de bună seamă — granițele culturii noastre.

Pe baza principiului acesta — dacă acesta poate fi un principiu — întreaga noastră pleiadă de slujitori ai artei, au rătăcit pe drumurile întortochiate ale unor simțăminte străine de ei, pentru a vedea aceleași lucruri turnate în aceeași formă banală — cu sau fără valoare — ca premergătorii lor.

Teodorescu-Sion, e un răzvrătit al formelor, un răzvrătit care rupe legăturile de tradiție ale trecutului, și el prin el, caută să stabilească un fel de gândire cu totul aparte de conaționali; caută ca și *Diogene*, ziua în amiază mare, cu lumânarea aprinsă, arta...

Va fi înțeles în manifestările sale?...

Prea puțini vor fi aceștia, căci nimic mai greu — în zilele noastre — decât să înveți pe cineva a gândi temeinic, sănătos, când acest cineva s'a alimentat decenii întregi cu produsul importului mărfii străine, pe care etichete, cu litere mari, negre, decretă: „*Bonne pour l'orient*“.

E un răzvrătit, Sion, pentru că opera sa e opera unei gândiri aprofundate, ce caută să stăvilească manifestările tipice, în urma cărora s'a dezvoltat — la noi — simțul pentru frumos. Opera sa vine să trezească la o nouă viață întreaga noastră mișcare artistică, imprimându-i stigmatul originalității rasei noastre, distinct oșebit de altele.

Sion nu e pictorul care în setea de câștig sau a gloriei efemere, să mercantilizzeze arta, așezând pensulă lângă pensulă, cu singurul scop de a place ochiului.

În fața minții lui, bine determinată, e calea pe care trebuie să urmărească frumosul, din punct de vedere specific românesc, creând acea

notă originală, nu a sa, ci a picturii în genere, într'o interpretatie proprie neamului, care trebuie să dureze veac de veac, ca și pictura spaniolă, olandeză, franceză și italiană.

Puțini vor fi acei ce-l vor înțelege, căci nu e ușor lucru să dărâmi idolul în fața cărui — prin tradiție — mulțimea își pleacă genunchii închinându-se vițelului de aur.

C. A.

Educație. Școală

Propuneri cu privire la organizarea Facultății de Medicină dela Cluj.

(Stărsit)

Actualul program al Facultăților noastre de Medicină e prea încărcat. Sunt 6 ani de studii, în mod obligator; în realitate însă, studentul întârzie 8, 9 și chiar 10 ani, atunci când vrea să facă practică ca intern de spital. Interni însă nu pot fi decât un mic număr și de fapt cea mai mare parte din studenți termină facultatea fără pregătire suficientă de spital.

Sunt enorm de multe examene de trecut. N'ar trebui păstrate decât doctoratele, câte unul de fiecare an, asupra materiilor complect făcute în acel an. Anul preparator ar trebui suprimat. Singura materie importantă, chimia, ar trebui predată ca curs introductiv la chimia biologică. Această din urmă s'ar introduce în program și s'ar predă în același an cu fiziologia. Electricitatea medicală și-ar avea un curs la fizioterapie mai târziu. Parazitologia s'ar face, ca și acuma de fapt, odată cu anatomia patologică.

Facultatea trebuie să poseadă toate specialitățile, dar ele nu trebuie să fie obligatoriu în mod egal pentru toți studenții. Ultimul an de studii ar fi rezervat acestor specialități. Ele s'ar divide în trei grupe, fiecare obligatoare pentru una din cele trei mari categorii de viitori medici: medici sanitari, chirurși și interniști.

Cu chipul acesta toate catedrele și-ar menține un rang egal, iar studenții n'ar mai fi împovărați fără folos.

Un an întreg trebuie rezervat practicei de spital, după absolvire. Practicanții vor sta 6 luni într'un serviciu de chirurgie generală și 6 luni într'unul de medicină generală în spitalele din orașul universitar, precum și în toate spitalele *bijurcate din țară*, pentru a avea loc cu toții. Ei vor fi considerați ca funcționari ai spitalului și vor fi plătiți.

Facultatea trebuie să conste din atâtea institute câte discipline principale sunt în domeniul ei. Fiecare institut trebuie să aibă 2 secțiuni: una de învățământ și una de cercetări științifice.

În secțiunea de învățământ, cursurile vor fi practice, demonstrându-se tot ce se enunță. Ele vor cuprinde faptele dovedite și admise, lăsând la o parte erudiția teoretică, astfel ca orice curs să poată îmbrățișa întreaga materie în timpul regulamentar. Secțiunea de cercetări va fi accesibilă tuturor medicilor, Români, ori streini, și va fi deschisă tot anul.

Toate cursurile profesorilor, asistenților, precum și lucrările de laborator vor fi cu plată.

Clinicile vor avea cel puțin câte 100 de paturi, pentru a se putea prezenta studenților cazuri cât mai numeroase și mai variate. Paturile în clinici vor fi cu plată.

Asistenții trebuie să aibă stabilitate, posibilitatea de a înainta, gradații, etc. Salarul lor inițial va fi cel puțin egal cu al unui profesor de liceu. Asistentul trebuie să fie doctor în medicină. Tendința trebuie să fie ca un asistent, în orice ramură, să-și poată face o carieră, chiar când n'ar putea spera să ajungă profesor. Numai atunci, fiecare catedră va putea avea în jurul ei un mănunchi de oameni care să se consacre exclusiv științei.

Problema financiară. Gratuitatea, învățământului superior, reprezintă sistemul cel mai defectuos. Statul nu va putea face niciodată sacrificiile materiale necesare, pe care le reclamă învățământul universitar, care e în perpetua evoluție și dezvoltare. Cel mai rațional sistem e acela al învățământului cu plată. Facultatea își va avea astfel veniturile ei proprii și și va alcătui ea singură bugetul. Statul va contribui în măsura puterilor sale, ca și până acum.

În țară la noi studenții sunt în general săraci, și n'ar putea suporta cheltuielile pentru învățământ. Există însă un mijloc de a înlătura acest neajuns și anume:

Statul va înființa un „Credit al învățământului“, asemănător cu Creditul Viticol. Studentul fără mijloace, la înscrierea în facultate, va contracta un împrumut la Creditul învățământului. Suma împrumutată se va elibera în rate semestriale ori anuale, pe măsură ce studentul înaintează în studii. Nu s'ar mânui direct banii între student și facultate, ci studentul ar obține dela Credit anumite imprimate care ar servi ca plată pentru cursuri și lucrări, iar facultatea ar realiza la credit aceste imprimate. Rambursarea datoriei către credit, s'ar face în 15 ani dela un interval oarecare după începerea carierei, prin anuități mici. Sistemul s'ar putea extinde la tot învățământul superior, nu numai la medicină.

Taxele de cursuri trebuiesc așa fixate, încât profesorii să aibă venituri aproape egale.

Dacă în clinici s'ar rezerva un număr de paturi, formând o secțiune de sanatoriu pentru bolnavii cu dare de mână; iar venitul s'ar re-

partiza între instituție și profesorul respectiv, — atunci li s'ar putea cere profesorilor să renunțe la clientela particulară, și să se consacre exclusiv învățământului și științei.

Dr. D. Negru.

Literatură.

UN PROFIL DIN FRANȚA DE AZI

Henry Bordeaux.

Ziarele ne-au adus vestea că Regele nostru a decorat cu Benemerenti pe romancierul francez Henry Bordeaux. Pentru mulți dintre noi, scriitorul acesta, a cărui literatură n'a fost încă popularizat de nicio traducere românească, nu e decât un autor de romane ce se vând în sute de mii de exemplare, sau de curând și un membru al Academiei Franceze, și-atât. Mai sunt alăția alții cărora le cetim romanele și pe care îi știm și membri ai Academiei Franceze!..

Și totuși, în cadrul sufletului Franței de astăzi, Henry Bordeaux are un înțeles mult mai larg. Bordeaux e unul din cei ce-au făurit sufletul acestei Franțe regenerate pe care am urmărit-o în toate etapele înfrângerilor sau triumfurilor ei. Fără a fi făcut vre-odată politică, fără a fi fost măcar un tendenționist în literatură, Bordeaux a fost totuși pentru Franța un apostol, din cei mai puțin gălăgioși, dar poate cu cea mai adâncă înrâurire.

E un tradiționalist, e poate cel mai tradiționalist din această școală literară a Franței contemporane. Impotriva disoluției sufletești pe care o pricinuisse dezastrul din 1871; când blazarea individualismului pătrundea din ce în ce mai mult în spiritul francez; când admirațiile tinerimii franceze se împărțeau năzuințelor tuturor culturilor streine, afară de cea franceză; când ibsenismul și nietzscheenismul, cu cel mai disolvant înțeles al lor deveneau în Franța o modă; când literatura anarhismului rusesc se populariza; când socialismul izbîia tot mai puternic în desgrădinatele porți ale sufletului francez; atunci a apărut Bordeaux ca un îndrumător către o credință nouă. Tinerimii desorientate de atunci, el i-a arătat un ideal, pe care a știut să-l poetizeze cu toată inspirația pe care o stăpînea. Întoarcerea către pământul îndurerat de suferința noastră, revenirea la acest părinte al întregii noastre vieți, iată idealul pe care-l propovăduia Bordeaux.

Fără a fi un filosof, Bordeaux făcea totuși poezia unei filosofii plină de adâncul misticismului. Legătura cu pământul, înseamnă legătura cu sufletele tuturor morților ce ne-au creiat. Din sufletul acesta larg și cald al „moșiei“

trebuie să desprindem și durerile și entuziasmul nostru, așa cum își sorb copacii vieța din seva pământului hrănit cu propriile lor frunze. Idealul devine astfel înțelesul mistic și poetic al voinței morților noștri. Deaceia nici nu suntem oamenii deslegați de pământ, „supraoamenii” liberi să sboare către beția altor ceruri; înțelesul adevărat al vieții e o *sclavie a idealului*, împotriva căreia nu avem dreptul să ne revoltăm căci am izbi cu pumnul în propriul nostru suflet. Așa e înțelesul acestui „cult al morților” către care îndeamnă literatura lui Bordeaux.

Sufletul Franței de azi îndeamnă un triumf al acestei doctrine. De la descurajarea înfrângerii din 1870 și până la desmeticirea de azi, sufletul francez a făcut o întoarcere asupra sa însăși; cu Bordeaux, cu Déroulède, cu Barrès, Maurras, M. de Vogüé, Bourget, André Bonnier, cu Péguy cel mort la porțile Parisului din 914, și alții încă mai tineri, cu ei s'a făcut marea legiune a regenerării franceze.

Și nu știu dacă nu-i adevărat că, în umbra zidurilor zdrențuite de război, strigătul acesta de desnadejde — „debout les morts” — n'a scos din adâncul îndureratei Franțe toată vitejia orgoliului galic pe care vremea nu l-a putut ucide.

Al. Al. Busuioceanu.

Morala scriitorului.

Artistul e întotdeauna un individualist, un suflet care urește cătușele ruginite de tradiții ale societății. El preferă să umble pe drumuri nebătătorite de alții și să-și poarte mândria intelectuală mai presus de obișnuitele principii de viață ale mulțimii. Când personalitatea artistului este excepțională, își croește singur cărările și preceptele în artă și în viață. Forța de primenire și de sporire a valorilor spirituale, pe care natura o pune în acțiune în aceste personalități, le dă iluzia libertății. E o simplă iluzie, căci artistul nu e o ființă supra-umană și extra-socială, ca să poată scăpa de povara mediului și a eredității, care îl urmărește pretutindeni, ca umbra, chiar și în cea mai egoistă sihăstrie intelectuală.

În artă, creațiunile solitare, autonome, pot înșelă uneori iluzia, dar numai trecător, căci la lumina unei cercetări amănunțite, solitarul e încorporat în categoria socială fie ca o valoare negativă fie ca o funcțiune de contrast. Ce adevăr cuprind cuvintele: „Je ne m'apartiens pas, car chaque être n'est rien sans tous, rien par lui seul”.

Artistul e în funcțiune indisolubilă de viața culturală, etică și estetică a sufletului grupurilor etnice ale neamurilor în sânul cărora s'a născut și a crescut sau a fost asimilat. El poate fi un

inovator, un creator numai în familia unei unități etnice, fie ea oricât de înaintată sau de înapoiată pe scara evoluției culturale.

Artistul dacă își dă seama de rolul pe care îl are ca valoare potențială în progresul social-cultural și ca factor de intensificare a cugetării sociale și înțelege că trebuie să fie un aristocrat-intelectual, care îndeamnă și conduce neamurile în necurmatul război al vieții, e cu netputință să nu-și impună și să nu se supună celor mai severe legi etice, singurele cari călăuzesc viața socială a speței omenești.

Artistul și mai ales scriitorul când e menit să aibă acest rol, e firesc să poarte și toată răspunderea pentru ideile ce le răspândește și pentru faptele ce le săvârșește. Privilegiul aristocrației intelectuale, dăruit de natură, îi impune și o conduită morală aristocratică. Scriitorul își întrebuițează talentul întotdeauna pentru o propagandă și deaceia atitudinile lui morale în orice domeniu de manifestație culturală nu poate scăpa de răspundere.

Libertatea ideilor, când ele sunt expresia sinceră a unui suflet e admisă și apărută ca cea mai scumpă achiziție a progresului. Ideile-marfă, indiferent de cine și sub ce formă plătite, nu se pot clasă decât ca valori imorale, disprețuite de toate cunoștințele libere. Acestea nu se pot bucura de cinstea de a fi luate în seamă.

Circulația ideilor e liberă în vremuri normale, fiindcă e liberă și lupta dintre idei. Dar în vremuri excepționale când existența națională e primejduită, când voința obștească se ridică împotriva unui dușman, rațiunea de solidaritate restrânge și reglementează privilegiul ideilor. Lupta neamului cere o concentrare a tuturor forțelor într-o singură direcție, sufletul se încheagă și el într'un front de ofensivă și defensivă. Conștiințele scriitorilor se înrolează voluntar la luptă, ele sunt goarneau care vibrează cele dintâi chemând mulțimea să se ridice ca un singur om împotriva primejdiei. Cei ce lipsesc de sub steag sunt dezertori, iar cei ce trec la dușman sunt trădători.

Dezertarea și trădarea sunt crime cari trebuiesc sever pedepsite, nu numai de codul justiției militare, ci și de codul moral al opiniei publice.

Cum spune d-l N. Iorga: „Evident e greu a pedepsi. Oricât de greu ar fi însă, nu putem părăsi nevoia sancțiunilor și nu putem cere măcar ca ele să fie ușurate. Căci esențialul este să se escludă din viața publică, pe care au infectat-o, ca factori activi, astfel de delicvenți și criminali. Într-o societate cu opinie publică, această opinie publică însăși se însărcinează a izola pe molipsiți ca să nu molipsească pe alții, ca să nu conrumpă pe neștiutori și pe naivi. Advocatul nu mai are clienți, medicul nu mai e chemat nicăiri, ziaristul nu poate intra în nici

o redacție, cărțile scriitorilor rămân nedeschise, profesorul vorbește înaintea băncilor goale, când nu-l isgonesc, într'o mișcare de demnitate, colegii înșli.

Acest principiu moral ne-a făcut să ne ridicăm împotriva revistelor „Convorbiri Literare” și „Insemnări Literare”.

Multe dintre ziarele și revistele cu aceleași principii ca și noi nu ne-au susținut în această atitudine, ceea ce dovedește cât eră de necesară a noastră. Una dintre reviste — *Fapta* —, pe care o apreciem pentru isbucnirile de tinereță, ne răspunde că respectă „libertatea de opinie” a celor dela „Insemnări literare” și că acușările de trădare de neam sunt nedovedite, iar „Insemnările literare”, evitând un răspuns cinstit, se apără, prin cronica veselă a clovnului literar G. Topârceanu din Topârcea Sibiului. Caracterul de a recurge la subterfugii nu e însă din Ardeal, ci e supt la sânul literar al grupului sterist dela „Vieța românească”.

În programul revistei noastre nu intră polemici sterpe și răutăcioase, hărțueli literare pentru distracția cititorilor. Deaceea vom răspunde revistei *Fapta*, dovedind tuturoră că cei dela „Insemnări literare”, trebuie excluși din vieța publică.

Fapta însăși ne înlesnește dovedirea. Iată ce scrie în acelaș număr (6 din 11 Martie): „Au fost așa dar Români cari, în clipele cele mai grele, rupând legăturile sfinte ce strâng o națiune într'o unitate sufletească, au servit interesele dușmanului. Ei n'au făptuit o crimă numai față de generația prezentului pe care au părăsit-o în greul ei mers spre ideal; ei au făptuit o crimă față de lungul șir de generațiuni care ne-au precedat și care ne-au lăsat moștenire sfântă această patrie și visul atâta timp nelămurit al întregirii; ei au făptuit o crimă în contra nesfârșitului șir de generațiuni care ne vor urma, pentru care ei preparau lanțurile robiei în care un dușman fără scrupule vroia să le încătușeze. Pentru o astfel de crimă nu există pedeapsă prea severă: și moartea e prea blândă?”

Noi n'am cerut moartea, celor dela „Insemnări literare” ci numai bătaia cu pietre și arderea scrisului lor în piețe, prin urmare o pedeapsă mai blândă ca tinerii dela *Fapta*.

Pentru cititorii din Ardeal, cari nu știu multe din câte s'au petrecut, în cursul războiului, în vechia Românie dăm următoarele lămuriri:

În cursul neutralității C. Stere și-a menținut atitudinea dușmănoasă împotriva Rusiei dintr'un sentiment și o convingere ușor de înțeles. A făcut însă greșeli politice, trecând în tabăra filogermanilor și angajându-se ca agent al intereselor Puterilor Centrale. Nu e timpul să vorbim liber despre rolul odios la care s'a pretat în repeșite rânduri față de conducătorii poli-

tici ai Românilor din Ardeal, pe cari i-a indus conștient în eroare. Atitudinea lui C. Stere în cursul neutralității să zicem că s'ar putea justifică prin libertatea de opinii.

Dar a venit războiul și a venit și ocupația germană. C. Stere nu s'a ținut de cuvânt, că la mobilizare va urma steagul țării împotriva oricui ar intră în luptă. A rămas la București. A rămas, dezertând dela datorie. A rămas și n'a tăcut, nu a vărsat lacrimi de durere, ci s'a pus în serviciul dușmanului. Cu bani străini a pornit ziarul *Lumina*, în care a oferit dușmanilor întreg pământul românesc, a cerut „lanțurile robiei” pentru patria sa, a detronat dinastia și a insultat pe cei ce purtau războiul sfânt de întregire. Dușmanii aruncau ziarul *Lumina* în tranșeele noastre pentru a demoraliză pe vitejii luptători. S'a ridicat, alături de dușmani, împotriva neamului, în clipele cele mai grele, rupând legăturile cu unitatea sufletească a neamului și luptând împotriva visului de întregire și de neatarnare.

A făptuit deci crima de trădare, pentru care a fost exclus din Universitatea Iașului, unde eră profesor, și a fost dat în judecata Curții Marțiale din București.

Pacea nenorocită pe care ne-au impus-o Puterile Centrale l-a aruncat o clipă la suprafață. L-am văzut triumfător la Iași și la Chișinău, unde a intrat ca cuceritor. Nenorocirea neamului pentru el fusemnă o cunună de biruință. Și acțiunea *Luminii* a întins-o, pornind ziarul *Momentul* la Iași și încercând să influențeze, în spirit german, și Basarabia, în care s'a născut dintr'un tată grec și o mamă tot străină, după spusa oamenilor din ținutul Sorociei.

La *Lumina* din București și la *Momentul* din Iași au colaborat ambii redactori ai *Insemnărilor literare*, au luptat deci alături de un trădător. D. M. Sadoveanu redactase în tot timpul războiului *România*, organul apărării naționale, susținut de Marele Cartier General, iar după pacea dela București și după demobilizare a scris un articol în *Momentul*, în care presără flori la picioarele lui Stere biruitorul. *Fapta* d-lui M. Sadoveanu merită o analiză specială, pe care o vom face altădată.

Rămâne deci stabilit că gruparea steristă dela „Vieța Românească” în cursul războiului de întregire al neamului — războiu care nu s'a încheiat încă — au avut o atitudine de trădători. Cuvântul e greu și cere sancțiuni tot așa de grele. E o datorie tristă pe care trebuie să ni-o facem, dar nu vom încetă lupta până când cei vrednici de pedeapsă nu vor fi scoși din vieța publică. Avem încredere în puterea de repulsiune a opiniei publice față de vinovații cari astăzi îndrăznesc să se apere prin cronici vesele.

Tinerii dela *Fapta* sperăm că de astădată vor

rupe definitiv simpatiile cari i-au legat, ca și pe noi, de niște scriitori de talent, pe cari regretăm că i-am pierdut ca oameni morali în România liberă și întregită.

Dar scriitori fără moralitate nu au ce căuta în noua viață pe care o întemeiăm, dacă vrem să fie sănătoasă și curată.

T. Codru.

Insemnări.

Avem plăcerea să publicăm pentru întâia-oriă scrisul unui basarabean în „Lucafa-ful“, al poetului N. Romănaș, unul dintre frunțașii democrați ai tinerei vieți românești basarabene.

Grigorescu inedit. În afară de lucrurile rare și scumpe ce s'au distrus odată cu casa dela Cămpina, incendiată pe vremea ocupației germane, a rămas dela Grigorescu un imens material inedit, păstrat cu pietate de fiul său, d. Ńih. N. Grigorescu. Tablouri în ulei, studii de boi, dintr'o vreme mai veche, proiecte lăstate în părăsire, cărora două-trei aruncături de pensulă le-ar fi fost de-ajuns pentru a fi desăvârșite. Pline de tot interesul sunt multele caiete groase, carnete și foi libere acoperite cu desemnuri în peniță, în creion și în cărbune. Ele cuprind urme din munca încordată, mereu reluată, uriașă, pe care artistul o desfășură până să ajungă la forma definitivă a operelor sale. Sunt schițe repezi în câteva linii, de un conținut foarte variat și din epoce deosebite ale vieții sale, și sunt subiecte care revin neconținut în vârful creionului, totdeauna într'o atitudine nouă. Toate acestea au o valoare documentară pentru cine voiește să cunoască în adevărata lumină problemele de artă pe care le urmărea pictorul, precum și geneza multora din pânzele sale. Prin ele, vezi îndărătul operelor încheiate toată truda care s'a cheltuit până la găsirea expresiei definitive.

Dar pe lângă interesul documentar pe care îl înfățișează schițele acestea, se găsesc printre ele numeroase desemnuri cărora nu le lipsește nimic pentru a rămâne în genul lor, lucrări de sine stătătoare, de o înaltă valoare artistică. Mâna maistrului a fost darnică și cu aceste fice postume care respiră adieri din marele suflu al geniului său. Intre ele, câteva acvarele lucrate în miniatură strălucesc, ca niște pietre scumpe. Incepând cu acest număr, *Lucafaful* își face o datorie reproducând treptat din aceste lucrări, contribuind astfel la cunoașterea cât mai deplină

a operei marelui nostru Grigorescu și, prin aceasta, la educația artistică.

Societatea Scriitorilor Români. Și-a ținut adunarea generală la 24 Februarie st. v., în foaierea Teatrului Național. D-l C. Moldovanu a cetit darea de seamă despre activitatea comitetului din ultimii ani. Adunarea a descărcat vechiul comitet de gestiunea sa, și a ales un nou comitet și anume: Mihail Dragomirescu, președinte; Octavian C. Tăslăuanu, vice-președinte; M. Sorbul, secretar; Nichifor Crainic, bibliotecar; G. Căir și C. Giulescu, censori; V. Demetrius, G. Rotică, Mircea Rădulescu, A. Stamatiad, A. Măndru și A. Moșoiu, membri.

D-l Robert de Flers, a fost ales membru de onoare al Societății.

Noul comitet va încerca să ridice Societatea Scriitorilor Români la înălțimea vremurilor și a misiunii ce o așteaptă.

Teatrul în România-Mare. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, a numit o comisiune pentru organizarea teatrelor. Din comisiunea presidată de d-l Ministru Dr. C. Angelescu, fac parte d-nii: I. Valaori, secretar-general al Ministerului de Culte și Instrucțiune, St. Sihleanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Al. Mavrodi, foști directori generali ai Teatrului Național din București, I. Peretz, actualul director general, Dr. Tib. Brediceanu, directorul secției artelor și monumentelor istorice din Ardeal, Pantazi, reprezentantul Bucovinei și Mihail Dragomirescu, profesor universitar, precum și doi delegați din partea artiștilor.

Comisiunea putea fi aleasă și mai bine, putea intra mai mulți oameni profesioniști și specializați în teatru. Basarabia de ce nu e reprezentată?

Asupra comisiunii cad sarcini grele. Pe lângă chestiunea refacerii „Legii pentru organizarea și administrarea teatrelor din România și a Regulamentului pentru aplicarea acestei legi“, trebuie să rezolve chestiunea conservatorului și a înjghebării trupelor, cari nu se pot face de oameni cu intenții bune, dar fără pregătire.

P. P. Molda. Un tânăr pictor care a culreera Italia, așternând pe pânzele sale peisagii sau interioare de biserici, celebre prin vechimea și zugrăveala lor, ca apoi, în țară, să facă motive de atelier, într'o manieră zaharisită — dacă am putea întrebuința termenul.

D-na Delavrancea-Dona, în lucrările expuse dovedește multă gingașie și vădite aptitudini pentru miniatură. Portretele minuțios lucrate, ca și florile și peisajele artistei, sunt indicațiile unui talent în desfășurare, ce nu va întârzi să producă opere de o consistență mai durabilă.

Așa cum sunt, pânzele d-nei Delavrancea-Dona pot fi socotite printre cele mai bune lucrări ale femeilor pictore la noi.

Maiestrul Măscăriciu. D-l G. Topîrceanu ne ia la vale. În loc ca „Insemnările literare” să-și lămurească atitudinea față de un înalt principiu de moralitate pe care îl cerem oricărei literaturi, mai ales în vremile acestea, codirectorul revistei ieșene se strâmbă și face ghidușii. Mijlocul este ieftin dar, o recunoaștem, singurul element ambiant al d-lui G. Topîrceanu. Fără glume și giumbușlucuri, n'ar exista. Debutând prin imitația lui A. Mirea, el a observat că are efect și a continuat să se schimonosească și să scoată limba, făcând ca toți scriitorii. Goga, Minulescu, Soricu, Sadoveanu, Mireea Rădulescu, Pătrășcanu, poeți și prozatori, — nu este unul pe care să nu-l poată maimuțări d-l Topîrceanu. La răposata „Viața Românească” el ajunsese repede un măscăriciu virtuos care gâdila cu spiritele lui subțiri osânza abdominală a d-lui C. Stere. Confecționează astfel un fel de poezii nostime pe care le întitulă *Parodii originale*. Adică originale într'aceea că, fără pic de originalitate, imită originalitatea tuturor. O literatură care se hrănește din personalitatea altora ca vâscul din seva stejarilor. O literatură parazitată. Dar are haz; cum, fără indoială, are haz papagalul și maimuța. Căci „maistrul” parodiei se poate strâmba ca oricine vrei. (Ba nu, zău, d-le Topîrceanu, ca pisica și ca pupăza știi să faci?)

Partea cea mai hazlie este însă când ghidușul își ia un aier grav și vrea să ne arate că poate fi și un liric personal. Atunci compune și publică în „Insemnări literare” poezii ca acestea:

Scrisori păstrate de demult...
 În liniștită zi cu soare, —
 Cu fruntea 'n mâini mă plec s'ascult
 Tăcerea voastră vorbitoare.

Ce fericit eram odată,
 Și cât sunt ostenit de drum!
 Dar ea, — pe unde-o fi acum?
 Ce s'a făcut frumoasa fată?

Că ne-am tubit ca doi nebuni,
 Iar astăzi nu mai am în față
 Decât un maldăr de minciuni
 Legate cu un fir de ață.

G. Topîrceanu

Sau alta intitulată „Portret”:

Ea are ochii mari,
 Ea are gura mică,
 Un corp cu forme tari
 Și grații de pisică.

Dorințe pururi noi —
 Scânteii ascunse 'n vatră —
 Și două brațe moi,
 Și-o inimă de piatră.

G. Dăianu (Topîrceanu)

Lăsând la o parte această „inimă de piatră”, care în originalul popular este „Maică, inimă de piatră, ați observat desigur noutatea imaginilor și a epitetelor: ochi mari, gură mică, etc., etc. De ce persecuți d-ta pe Carol Scrob, d-le Topîrceanu, când îl parodiezii așa de original fără s'o mărturisești? Mai înainte puneai în parantez numele autorului care ți-a fost muză. Și — aveai haz. Am ținut să remarcăm aceste lucruri atât de puțin plăcute, pentru ca atunci când va mai fi vorba de „talent” s'o iei mai bi-nișor „maiestre!”

Reviste. A apărut No. 1—11 din *Vieța Nouă* a d-lui Ovid Densușiana. Deși nu suntem prietenii școlii simboliste, pe care o reprezintă această revistă, socotind că e o importanță străină, totuș ne facem o plăcere și o datorie de a releva atitudinea de adevărat profesor și intelectual a d-lui Ovid Densușianu, care e o podoabă a științei noastre filologice. În cursul războiului, a îndurat și d-sa toate mizeriile pribegiei și pretutindeni căldura și lumina sufletului său a răspândit însuflețire și încredere în biruință. Cu câtă mulțumire și mândrie sufletească poate scrie astăzi în articolul „Ziua Dreptății” din fruntea revistei aceste cuvinte:

„S'au dat și alteori lupte pentru ca dreptatea să primească ce este al ei, a sângerat și altădată pământul pentru ca să ni se aducă înviourările de care ființa noastră are nevoie, dar lupta care ne-a ținut patru ani în cercul ei de foc nu-și găsește potrivire cu cele de odinioară. Ea a pornit din suspinele a milioane de suflete cărora nu li se îngăduia ce eră dreptul lor, din înfrățirea deodată a celor asupriți, dintr'o largă tresărire a conștiinței, a demnității omenești, împotriva celor care, strânși în cea mai mișlească tovrărie, credeau că lumea trebuie să fie numai a lor, stăpânite de legi parafate în iad. Peste dreptatea pe care altădată o cereau glasuri răzlețe — și de multeori neînțelese — peste dreptatea cătorva s'a ridicat acum dreptatea tuturor. Și deaceea clipei de astăzi i s'ar putea zice ziua dreptății pentru toți, pentru aceia care își aduc aminte de atâția care nu au putut vedea aievea ce trebuia să li se dea, ca oameni”.

Ramuri, revistă craioveană, condusă în spirit românesc și cu stăruință de d-l C. Ș. Făgetei, a reapărut la 1 Martie, intrând în anul al XII-lea de existență. E o revistă îngrijită — în aceste vremuri excepțional de luxoasă — care e o ramură sănătoasă a vieții culturale românești.

Recitalul Scărlătescu. O seară neobișnuită prin valoarea muzicii și condamabilă, descurajatoare lipsă a publicului ce se pretinde cunoscător, a fost aceea de Joi 20 Martie. Compozitorul Scărlătescu, bine cunoscut bucureștenilor încă din concertele ce au avut atâta succes în 1901, s'a prezentat la Ateneu cu lucrări din ultimii doi ani. Violonistul de temperament Socrate Barozzi și-a dat prețiosul concurs, să ne desvăluie frumuseți deosebite de înfăptuire muzicală. Sonata în sol major, în care un Lento plin de eleganță și un Scherzo spiritual și cochet, remarcău dela început puțințele diverse de realizare expresivă ale compozitorului. Elegia inspirată, dulcele Menuet, un alt Scherzo ferm, decis; Noctura potolită și gravă și apoi Reflexele etnodialectice cu Valsul-reminiscență vieneză, Doina interesant contrapunctată și Bagatela captivantă prin vioiciune și frământare; toate vedeau stilul precis și clar, stilul superiorizat și mișcarea măsurată și plină de coeziune, toate arătau forma de măestră lucrare a compozitorului nostru.

La început elev al Vienei, unde cu Fuchs, Nawratil și Leschetitzky a studiat piano și compoziția, apoi al Parisului (1899) unde cu Widor și-a complectat învățătura și în urmă la Leipzig cu Reinecke și Riemann, Scărlătescu posedă una dintre cele mai masive educații muzicale, cu cultura și calitățile sale de suflet și de inimă, personalitatea-i este cu atât mai frumoasă, cu cât e exteriorizată prin modestia cea mai fermecătoare. Nu mai puțin de 250 cântece și liederuri și numeroase lucrări pentru muzică de cameră, dovedesc cu prisosință cât și ce a muncit artistul. Și pentru orchestră a lucrat, dar nu s'a apucat de simfonii, căci cum să te încumeși să lupți cu Beethoven, Brahms și Mahler? Ce rară e într'adevăr modestia în zilele noastre la un creator și cum să nu te bucuri, când dai peste dânsa? (*Ion V. Borogovan.*)

Direcția generală a artelor. E vorba să se înființeze o Direcție generală a artelor, cu sediul în București pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiuni Publice care va cuprinde în sânul său și Direcțiile similare din provinciile alipite. Vor fi reprezentate în comitetul central, din partea fiecărei provincii artele plastice, muzica,

teatrul și artele populare — arta textilă, ceramica românească. —

În Ardeal secretarul artelor e d. Tiberiu Brediceanu care a început inventarierea și luarea în primire a teatrelor, școalelor de arte, muzeelor, galeriilor și monumentelor istorice și artistice. Teatrul va fi întâia grijă a acestui secretariat până la orânduirea unui teatru stabil, care va fi la Cluj, s'a cerut concursul trupei Teatrului Național, pentru jucarea pieselor patriotice în orașele principale și a trupei Compănii Bulandra, care va jucă piese moderne.

Artiști executanți dintre cei mai de seamă din Regat vor da concerte în orașele ardelen. Toată această activitate artistică se va desfășura în primăvară și vară. În curând va pleca în Ardeal orchestra ministerului.

La Cluj se va institui Conservatorul de muzică și artă dramatică, unit cu Direcția reuniunilor de cântări — o centrală a reuniunilor sătești și orașenești. — O orchestră permanentă se va întemeia în acest oraș și se vor organiza și orchestrele existente din celelalte orașe. Se va îngriji de alcătuirea repertoriului strein și românesc, exercitându-se un control în alegere.

Chiar înaintea toamnei, se vor predă cursuri de muzică de către specialiști, profesorilor de licee, de gimnazii, diriginților de reuniuni. Școala această pregătitoare va fi preluatul Conservatorului ce-i va urma.

Atâtea lucruri bune ne așteaptă deci în Ardeal; atâtea și în Regat, unde instituțiile existente își vor lărgi și consolida activitatea.

Din munca inimioasă a celor noi și a celor vechi, va ieși acea nouă viață curată, cinstită, puternică, vieața românească.

Presa din teritoriile liberate. În România întregită ziarele provinciale vor avea un rol mult mai important ca în trecut. Pentru informația temeinică despre toate manifestările spiritului public românesc, ele vor fi un izvor indispensabil în viitor și pătura intelectuală nu se va putea lipsi de citirea lor.

Astăzi cele mai importante ziare cari apar în provinciile liberate sunt: În Chișinăul Basarabiei *Sfatul Țării*, care e organul oficial al cercurilor conducătoare și reprezentantul spiritului democratic al tinerilor basarabeni. În acest ziar colaborează și scriitorii din Regat și din Ardeal. În Bucovina apare încă înainte de Unire *Glasul Bucovinei* sub direcția d-lui Profesor univesitar Sextil Pușcariu, care a grupat în jurul d-sale întreaga tinerime intelectuală, în frunte cu ministrul Dr. Iancu Nistor. La acest ziar scriu D-nii G. Tofan, A. Procopovici, D. Marmeliuc, A. Morariu, N. Cotlarciuc, V. Șeșan, R. Cădea,

petul Bucovinei G. Rotica, G. Voevidca, V. Grecu, A. Busac, N. Grămadă, Lucian Blaga și alții, o pleiadă întreagă de tineri, însuflețiți de cele mai curate sentimente democratice. De curând a mai apărut un ziar, *Bucovina*, care pare a apăra interese particulariste și a perpetua regretabilele neînțelegeri din trecut între fruntașii bucovineni. În Ardeal apar mai multe ziare de seamă: *Gazeta Transilvaniei*, la Brașov, redactată de un grup de profesori ageri și îndrăgneți, cari dau o vigoare de tinerețe celui mai vechi ziar românesc. La Sibiu, d. Ion Agărbiceanu, puternicul prozator al Ardealului, conduce organul partidului național român, *Patria*, care a înlocuit *Românul* din Arad, dispărut din cauza teroarei sârbești și ungurești. *Patria* e ziarul, care îndrumă viața politică a Românilor de peste munți. Alături de el, tot în Sibiu, apare *Renășterea Română*, a d-lui Hotăreanu, care și-a luat sarcina de organ de control al consiliului dirigent. E regretabil că în redacția acestui ziar au intrat oameni, cari n'ar avea ce căuta în viața publică, mai ales în Ardeal. În Blaj, *Unirea* a devenit cotidian și se străduiește din răspuțeri a da și Blajului importanța politică și culturală ce merită să o aibă în aceste vremuri. *Unirea* e condusă de distinsul scriitor și întemeietor al acestei reviste, profesorul Al. Ciura. Pe lângă aceste ziare mai sunt foile populare: *Foaia Poporului* și *Gazeta Poporului* în Sibiu și *Libertatea* părintelui I. Moța din Orăștie.

Nu am voit să dăm o icoană completă a vieții ziaristice din teritoriile liberate, am vrut numai să atragem atențiunea asupra manifestațiilor mai importante, vrednice de cunoscut în întreg cuprinsul românesc.

Un monument al Unirii. Fruntașii cărturari din Alba-Iulia publică în ziarul *Patria* o chemare pentru ridicarea unui monument al Unirii, în inima Ardealului, în cetatea care simbolizează întregirea politică a neamului nostru. Alba-Iulia e merită să fie cetatea de încoronare a regilor noștri, să fie orașul istoric, care prin instituțiuni culturale și muzee să arate generațiilor din viitor toate frământările poporului nostru pentru unire. Un monument în stil mare se impune în acest oraș. Fruntașii cărturari invită pe toți românii să subscrie la *Fondul pentru Monumentul Unirii în Alba-Iulia*. Sumele se pot trimite direct Băncii „Iulia” din Alba-Iulia sau Administrației acestei reviste, care le va transmite la destinație.

† **Petre Locusteanu.** Și-a curmat zilele cu gestul banal pe care atâția îl vor fi numit „burghez”, dar în care cine știe câtă poetică des-

perare va fi pus sufletul acestui om care de atâtea ori a știut să creeze poezia în scrisul său!

Petre Locusteanu era din familia scriitorilor care, dacă nu s'au ridicat niciodată la marile creațiuni, n'au căzut niciodată în mediocritate. Era un suflet viu și original în care lucrurile stărneau adeseori scîlpiri bogate și surprinzătoare. Dar era maicuseamă un suflet spontan, iluminat de izbucnirile de răs ale celui ce nu ia niciodată viața în tragic.

Căci trăsătura fundamentală a scriitorului Locusteanu era humorul său. Locusteanu n'a făcut nici satiră și nici comic. În literatura noastră el e poate singurul care a reușit să dea humorul artistic. În teatru, în schițe, în critice și articole, el e acelaș pasionat al răsului; nu e însă răsul tragic, răsul care rănește sau ucide, răsul care moralizează și interzice. Locusteanu râdea pentru a râde. Humorul său nu era o atitudine morală, ci o atitudine artistică. Și a reușit de multe ori să fie un estet.

Și totuș humoristului acesta ce n'a luat niciodată viața în tragic, care era fericit când surprindea încă o glumă a vieții, bizazeria soartei i-a jucat această farsă din urmă, atât de sinistra. În fața mormântului său proaspăt, o fluturare de batistă a celor rămași în urmă. (A. B.)

Bibliografii.

M. R. St(urdza), *La Roumanie peut-elle combattre sur deux fronts?* Librairie Payot et Cie., Lausanne, 1916, o broșură de 40 pag. în care autorul, în Ianuarie 1916, atrăgea atențiunea aliaților și a oamenilor de stat români asupra dificultăților pe care avea să le învingă România în caz de războiu. E o broșură care merită să fie cunoscută în cercuri cât mai largi, fiind un memento pentru greșelile din trecut.

E. Herovanu, *Pe marginea epopeei*, însemnări din timpul războiului, Tipografia Națională, Iași, 1919. Prețul: Lei 5.50.

Alfred Moșoiu, *Toader Nebunul*, nuvele, Librația Alealay. Prețul: Lei 6.

Nichifor Crainic, *Șesuri natale*, Ecouri din Străbuni — Zâmbete 'n lacrimi — Sub specie aeternitatis — Ramuri, Craiova, 1916. E un volum asupra căruia vom reveni pe larg.

Maria Regina României, *Gânduri și icoane din vremea războiului*, Tipografia și legătoria Biroul central român de comerț, Iași, 1919. Prețul: Lei 8.

Constanța N. Eremie, *Noaptea de Decembrie și alte câteva traduceri*, Iași, 1918. Prețul: Lei 2.